

EX LIBRIS
ILLVSTRISSIMI VIRI,
DN. DAN. LVDOLPHI
LIB. BAR. de DANCKELMANN,
S. REG. MAI. BORVSS. CONSILIARII
STATVS INTIMI, cetera,
BIBLIOTHECÆ ACAD. FRIDERICIANÆ
TESTAMENDO RELICTIS.

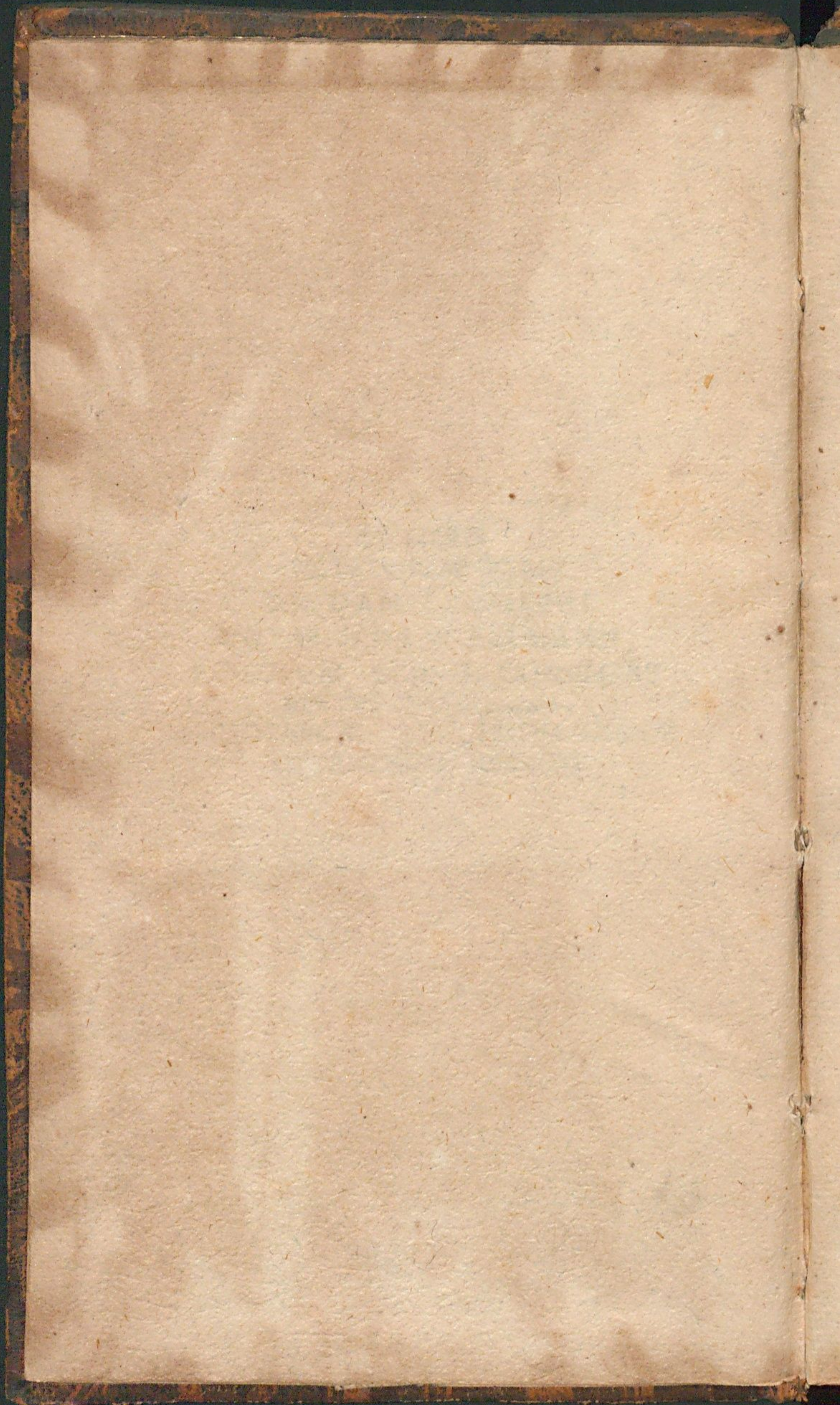
Lib. 13.

21.

JOHANNES BUCHER

1684

1684

1684

1684

1684

1684

1684

1684

1684

JOHANNIS MUSÆI,
Doctoris Theologi & Professoris
quondam celeberrimi,

De

CONSANGVINI-
TATE ET AFFI-
NITATE

COMMENTATIO

In Caput XVIII. Levitici.

IMMANUEL PROELEUS

primum edidit
& Præfationem adjecit

De

Fundamentis Dispensationum
in causa matrimoniali.

L I P S I Æ ,
Literis & sumpt. BRANDENBURGERIANIS.
I DCCIV

Faint, mirrored text bleed-through from the reverse side of the page, including the name 'Doktor Thomas' and 'DAZHEIT'.

KÖN. PR. FR.
UNIVERS.
ZV HALLE

Illustrissimo atque Excellen-
tissimo

DOMINO

DN. DANIELI LU-
DOLPHO,
LIBERO BARONI

De

DANCKELMANN

Augustissimi & Potentissimi
Boruffiæ Regis

A Pacis & Belli confiliis intimo

Consistorii Præsidi emi-
nentissimo

&c. &c.

Domino suo gratio-
sissimo,

Illustrissime atque Excellentis-
sime Domine

Domine gratiosissime.

Virtus Tua ILLUSTRIS-
SIME DOMINE facit, ut
æquiori animo perfera-
mus mortem Excellentissimi Do-
mini de FUCHS, qui humana re-
mittens consilio suo res Ecclesia-
sticas destituit. Enimvero quic-
quid in eodem amissum videri po-
terat, Illustrissimum DANCKEL-
MANNI Nomen & præsidium
ubertim restituit. Ego ereptum
rebus meis Patronum dum vi-
veret

veret gratiosissimum lugere de-
buissem. Sed celebrata Tua IL-
LUSTRISSIME DOMINE bene-
volentia effecit, ut nihil amis-
sum censeri debeat. Tibi Pro-
inde DOMINE qua par est ob-
servantia, rerum sacrarum mo-
deramen vel potius rebus sacris
curas tuas atque Te Patronum
Præsidemque Ecclesiæ gratulor.
Præconem atque testem lætitiæ
meæ tanquam comitem addo
exiguam quoddam, quod cura
mea nunc edendum erat opus-
culum, quod si rem hanc perte-
nuem gratiose suscipere non fue-
ris dedignatus, daturus sum o-
peram ut hujus opellæ exiguam
formam, majoris operis dignita-
te propediem emendem. Precor
inte.

interim ut digna Tibi DOMINE,
digna Regi, digna rebus sacris,
hoc est prospera & felicissima
omnia per Te eveniant.

ILLUSTRISSIMÆ EXCELLENTIÆ T.

devotissimus Client

M. IMMANUEL PROELEUS,
Facult. Philos. Lipsiensis Assessor.

Lectori Benevolo

S. P.

IMMANUEL PROELEUS,

§. I.

Res matrimoniales, in quas Princeps & magistratus civilis dispensationum jura exercet, fori sunt mixti, & apud Christianos non solum secundum leges naturales & hinc deductas civiles & politicas, verum etiam juxta leges divinas & ad scripturae sacrae normam sunt ordinandae. Antequam ergo de fundamentis differamus, ex quibus constet quomodo dispensatio circa matrimonialia in foro humano locum obtineat, consultum est

a 2.

non

nonnulla præmittere, de conjugii natura quod secundum rationem sibi relictam & secundum Scripturæ S. præscriptum contrahitur. Deinde quedam etiam præfabimur de dispensationum natura & indole, ut his explicatis tanto facilius fundamenta dispensationum in rebus matrimonialibus intelligantur.

§. II.

Quoniam actiones humane honestæ aut inhonestæ, justæ aut injustæ dici aliter non possunt, nisi quatenus cum præscripta lege norma aut regula conveniunt vel ab hac discrepant, hinc matrimonii honestas aut turpitude aliter cognosci nequit, quam si consideretur an ejusdem indoles aut natura præscriptis legibus respondeat. Inprimis quando ab aliquo ineundem est conjugium, videndum maxime est ne contra statutam legem peccetur.

§. III.

Leges & regulæ secundum quas vivendum est homini, sunt vel Rationis vel Magistratus, vel Christianæ. Lex rationis vocatur alias lex naturalis, ubi nemo superiorem agnoscit in statu Naturæ præter dictamen rationis, quod a Deo proficiscitur, cujus

voluntati quisque obedire tenetur. Lex Magistratus vocatur alias lex civilis, quoniam in certa quadam civitate a Principe aut qui rebus publicis præest fertur, & contradistinguitur legi rationis, quia hæc nimis generalis & veluti abstracta est, lex autem civilis specialior ad reipublicæ statum & indolem accommodatur, ac proinde plerumque de casibus singularibus, aut quæ frequenter usu venire solent, sancitur. In quibus ferendis non modo rationis lumen adhibendum est, sed præter hoc imprimis etiam attendendum, quid subditis & hominibus in ista republica viventibus conducatur ipsorumque commoda promovere possit. Leges Christianæ appellantur, quæ in sacro codice hominibus Christi doctrinam amplectantibus datæ sunt, ut secundum hæc vitam non modo rationalem & civiliter bonam, verum etiam sanctam instituunt. Et quoniam hæc doctrinæ rationem & decreta magistratus superant, hinc peculiariter revelatæ dici solent, & Religionis Christianæ partem constituunt.

§. IV.

Initur ergo matrimonium 1. In Statu naturali secundum legem rationis 2. In Sta-

a 3

tu

tu civili, secundum leges reipublicæ a principe latus. 3. In Religione Christiana, secundum doctrinam Scripturæ S. & præcepta Christi. Jam itaque videndum est, quid in diversis hisce statibus, ad matrimonii honestatem observandum sit, homini, Civili, & Christiano. Ex quibus deinceps facile clarescet, quænam dispensationum fundamenta sint, & quatenus in re matrimoniali dispensare liceat.

§. V.

In rebus moralibus secundum naturæ ductum, actionum natura & indoles optime ex fine & agentis intentione cognoscitur. Itaque qui matrimonium in Statu Naturali secundum dictamen rationis contrahit, tria potissimum intendit 1.) Ut sobolem sibi quarat. 2.) Ut Consuetudine & auxilio alterius perfruatur. 3.) Ut adversus stimulos venereos & vagam libidinem remedium habeat. Ex his finibus primus quidem videtur esse præcipuus & maxime necessarius. Secundus non cujusvis naturæ inclinationi proprius est, aliisque subsidiis obtineri potest. Tertius naturæ corruptæ quidem admodum agnatus, non tamen omnino homini necessi-
ta-

tate natura perpetuus est, & qui rationem
excoluere virtutibus, ab eodem abhor-
rent.

§. VI.

Ex quibus videre licet, quod ad honestatem
matrimonii in statu natura contrahendum ni-
hil amplius essentialiter requiratur, quam ut
vir cum foemina, aut foemina cum viro coha-
bitet vel ad Sobolem querendam, vel ad con-
suetudinem aut mutuum adiutorium, vel
denique ad restringendos libidinum stimu-
los. Qui tamen finis ultimus repugnare
recte rationi videtur, nisi sobolis generanda
intentio adsit. Plura ratio sibi relicta circa
matrimoniam necessaria esse non cognoscit.
Licet enim aliqua sint, quae si observentur ab
aliquo in societate conjugali, ad laudem ipsi
cedant, tanquam necessaria tamen ab homi-
ne naturali ex rationis praeceptis exigere ne-
queunt. Ex horum numero est, ut quis per-
petuo cohabitent cum foemina, quam semel
in matrimonium ascivit. Praeceptis enim
moralibus & rationi conforme est, ut si qui-
spiam recte cum quodam amicitiam hone-
stam iniiit, eandem perpetuo & sine divor-
tio servet, secundum illud, ea amicitia quae

desinere potest vera nunquam fuit. In
conjugio autem summa amicitiae ratio con-
spici debebat, adeoque esse ipsam quoque o-
portebat inviolabilem. Verum ideo non
peccare in statu naturali dicendus statim
est, qui per nonnulla tempora, uti per anni
aut plurium annorum spatium, foeminam
vel virum in societatem conjugalem adsciscit,
quo tempore elapso ac obtento sine suo ean-
dem iterum solvit. Quoniam perpetuitas in
statu naturali conjugio de virtute est, de ju-
stitia non est, quasi injustus aut flagitiosus sit
qui contra faceret. Hujus enim rei ex ra-
tione sibi relicta ratio solida reddi nequit.

§. VII.

Sed in statu civili nonnulla Princeps hisce
simplicioribus praeceptis naturalibus circa res
matrimoniales addere potest ex usu reipubli-
co suae. Est autem Princeps vel Christianus
vel Gentilis, sed quoniam adhuc dantur re-
ligiones aliae uti Mahumedana, Judaica &c.
dicemus potius, quod Princeps sequatur vel
Revelationem supernaturalem sive veram
sive falsam, vel Rationem solam. Princeps
Revelationem supernaturalem sequens
(quo pertinet Princeps Christianus) tenetur

ma-

matrimonii leges eas sequi & in sua republica
 observare, atque aliis observanda præstituerè
 quæ à DEO atque in sacris literis præcipiun-
 tur, de quibus mox plura dicturi sumus §§. se-
 quentibus. Princeps autem solam rationem
 sequens, ea circa matrimonialia adjicere na-
 turatibus præceptis potest, quæ pro statu sue
 civitatis ad salutem & commodum subdito-
 rum atque suum maxime conducunt, quæ
 quoniam varia esse possunt, in presenti non
 commemoramus. Exemplo apud nos est pu-
 blica eaque trina proclamatio, copulatio per
 Ministros Ecclesiæ, quam Dn. Becmanus,
 ipsis tanquam Magistratum representanti-
 bus, ab imperante concessam esse docet, quod
 etiam exemplo Reipublicæ Batavorum vide-
 re licet.

§. IIX.

Quoniam vero plerique Principes in Europa
 Christianismū profitentur adeoque ex Reli-
 gionis Christianæ dictatis res matrimoniales
 moderari tenentur, hinc considerandum præ-
 cipue est, quod circa negotium matrimonia-
 le tenendum sit, si Christianus secundum
 S. Scripturæ præcepta matrimonium inire vo-
 luerit. Illud certum est, scripturam &

Christi Doctrinam, approbare illos tres fines
 conjugii quos ex sana ratione adduximus
 §. 5. & 6. Nam 1) de procreanda per conjugium
 sobole legitur Genes. Cap. 1. v. 28. (a) cre-
 scite & multiplicare & replete terram 2)
 de mutuo auxilio invicem prestando legitur
 Genes. cap. 2. v. 18. Non est bonum homi-
 nem esse solum, faciam ei auxilium com-
 modum ipsi (quod quidem nonnulli de auxi-
 lio ad generandum explicant) (3.) de restin-
 guenda libidine legitur. 1. Cor. cap. 7. vers. 2.
 & 9. Propter scortationem suam quisque
 uxorem habeto, & proprium quævis vi-
 rum habeto. Qui se non continent matri-
 monium contrahant, nam melius est ma-
 trimonium contrahere quam uri.

§. IX.

Verum his ipsis præceptis naturalibus non-
 nulla super addidit divina sapientia in sacris
 literis. Quorum præcipua sunt hæc (1) Ut
 matrimonium sit perpetuum, & regulariter
 (Adul-

(a) Junius & Tremellius voces Hebræas פָּרָה וְרָבָה
 verterunt *fætificate* & *augescite* & legi hic
 utiliter possunt, quæ habet Seldenus. J. N.
 & Gentium juxta disciplinam Ebræorum
 lib. V. cap. 3. p. 565.

(*Adulterium enim & malitiosa desertio contra conjugii regulas committuntur*) non nisi morte dissolvatur. 1. Cor. VII. 39. Uxor alligata est marito quamdiu vivit maritus Rom. VII. 2. Genes II. 24. Matth. XIX. 6. 9. (2.) Ut cum una foemina & uno mare contrahatur. Genes I. 27. II. 24. Matth. XIX. 4. 5. 9. (3.) Ne cum persona nimia consanguinitate & affinitate alicui conjuncta ineatur. Quo pertinent leges de incestu Levit. XVIII. v. 16. seqq. Quae uberrimam eruditio Theologis pariter & Jure Consultis disceptandi materiam dedere. Quo de nonnulla infra dicentur.

§. X.

Hac de contrahendo matrimonio secundum leges naturales, civiles & sacras sive Christianas. De dispensatione nunc monendum est, quod per dispensationem intelligenda sit, relaxatio juris debiti, alicui praeter ceteris facta manente lege, scilicet quando is qui in legem latam habet potestatem, vim obligandi alicui remittit, qui ista lege omnes stringente tenebatur. Quo pertinet, cum Princeps nonnullas merces generatim vendere lege vetuit, interim easdem vendendi potestatem alicui per privilegium concedit. Aut si quando in
duel-

duellum prouere uniuersis interdictum est,
Princeps tamen uni concedit licentiam alte-
rum in duellum provocandi.

§. XI.

Et distinguenda omnino est dextra legis
interpretatio siue equitas a dispensatione.
Quare cum nonnulli Jure Consulti concedunt,
ut quis in uxorem ducere possit defunctæ uxo-
ris sororis filiam. Vid Richter Decis. II. n. 13. sq.
part. 2. Cons. 18. Struv. Ipr. Rom. Ger. l. 1. tit. 6.
§. 17. Hoc non proprie dispensatio, sed dextra
tantum, uti & ipsi opinantur legis divi-
ne interpretatio secundum equitatem dicen-
da est. Nam ex horum mente prohibitio Lev.
XII. & XX. ad unicum tantum casum ibi-
dem vetitum & expresse denominatum re-
stringitur. Hinc dum mens legislatoris non
fuit, casum hunc prohibere, quod secundum
ipsorum explicationem verum putant, pro-
prie non dispensant circa hanc rem, sed tan-
tum explicant quod Deus hunc casum quem
permittunt in contrahendo matrimonio pro-
hibere noluerit. Sic etiam dum Christus
Marci II, 24, 25, 27, 28. permisit ut discipuli
vellicarent aristas tempore Sabbathi, pro-
prie non dispensavit, sed tantum dextre ex-
plica-

plicavit mentem legis divinae, quae tempore necessitatis nunquam vellicare aristas etiam die Sabbathi prohibuit. Id quod exemplo Davidis ex I. Sam. XXI, 6. illustratur.

§. XII.

Hinc cum anno 1595. Judaeus quidam Nathan dictus Hildesiae matrimonium cum defunctae uxoris sorore iniret, & cum Daniel Hofmannus Theologus Helmstadiensis demonstrare conaretur, ejusmodi nuptias, quae in primo hoc affinitatis gradu contrahuntur, nec jure divino nec naturali repugnare, adeoque Magistratum tale matrimonium concedere posse affirmaret, de quo videatur Gerhardi judicium apud Dedeckennum Consilior. Volum 3. p. 250. proprie non hoc volebat, quod Magistratus hoc in casu dispensare, id est suspendere legis divinae vim posset, sed potius contendebat de dextra interpretatione versus 18. Cap. XVIII. Levitici, an nimirum verbis istis, mulierem ad sororem ne assumito ad affligendam eam in vita ipsius vetitum sit uxoris sororem ducere postquam uxor fati concessisset, an vero nuptiae prohibeantur cum sorore uxoris solum quamdiu vivit.

§. XIII.

§. XIII.

Quamquam vero differentia omnino observanda sit inter dispensare & legem latam recte explicare, uti mox ostendemus, usu tamen obtinuit, ut dispensare nonnunquam dicatur magistratus, ubi accurate loquendo nuda tantum legis lata explicatio aut permissio locum habere potest. Hinc Princeps dispensare dicitur, ubi res dubia quaedam prima vice dijudicanda incidit, de qua nondum lex lata aut decretum extat. Cum tamen proprie omnis dispensatio decretum aut legem obligantem prerequisite. Quare si Magistratus secundum Bezae & Hemmingii sententiam alicui concedat, patris sui defuncti sponsam ducere, quia ex ipsorum mente mulier non pertinet ad matrimonium, cum qua commixtio sexus facta non est, in quo tamen casu dissentit Facultas Theologica Rostochiensis, non dispensasse hac in re sed declarasse aut explicasse tantum mentem suam dici debet.

§. XIV.

Inter dispensationem enim & declarationem sive legis rectam explicationem triplex intercedit differentia. Nam (1) Dispensatio semper fieri debet a superiore & qui legem

genz

gem latam abrogandi potestatem habet, sed explicare legem quisque inferior potest, qui legis rectum intellectum habet. (2.) Dispensatio relaxat obligationem, sed declaratio aut interpretatio ut plurimum ostendit legem non obligare. Itaque dispensatio locum habet, quando lex viget & adstringit, declaratio vero solet addi quando legem non obligare ostenditur. (3.) Dispensatio postulat, ut circumstantia rei persistant sub quibus lex obligabat, verum declaratio necessaria est, ubi circumstantia mutatae sunt. Itaque hodie portas civitatum transcendentium poena non est capitalis quemadmodum apud Romanos, sed arbitraria. vid. Berlich. Decis. 70. Quoniam legis circumstantias mutatas esse constat. Nec capitali supplicio afficiendus est Sabbathum profanans, uti Num. XV, 35. tempore Veteris Testamenti factum est, adeoque declaratio non autem dispensatio bis in casibus hodie locum habet.

§. XV.

Superioribus perspectis fundamenta dispensationum haud difficulter intelligi possunt. Dispensationis enim precipuum & fere unicum est fundamentum potestas legislatoris ejusque a superiore independen-
tia

tia, adeoque is dispensare circa legem potest, qui legis conditæ auctor est, eamque abrogare potest. Ex quo sequitur, quod magistratus inferior circa legem à superiore aut Principe latam dispensare nequeat. Neque etiam Rex aut Princeps summus circa leges à DEO latas dispensandi potestatem habet. Ratio est, quoniam inferior qui a superiore dependet, in voluntatem sui superioris nullum jus habet. Voluntas autem superioris lex est inferiori. Quousque igitur firma est superioritas Imperantis, eo usque dispensare præter ipsum circa legem à se latam nemo potest.

§. XIII.

Evidens itaque est summum Imperantem dispensare non posse (1) Circa leges naturales, Et quæ ex liquido natura lumine proficiscuntur. Nam leges naturales continent voluntatem DEI quatenus per rectam rationem cognosci potest. Voluntati autem DEI liquido cognitæ ab omnibus obedientia debetur. Itaque si imperans dispensare vellet circa præceptum naturæ, ut quis impune innocentem occideret, ipsi injurias inferret, crimina committeret, similiaque, fieret hoc inde quod vel DEUM non agnosceret,

ret,

ret, vel DEUM legis naturalis autorem
 existere negaret, quod utrumque in hominem
 ratione utentem cadere nequit. (II.)
 nec Princeps dispensare potest circa leges
 divinas ex revelatione supernaturali co-
 gnitas quæ in sacris literis extant. Quoni-
 am per revelationem voluntas divina nobis
 innotescit, cui parendum est. Et si quid du-
 bitationis circa leges divinas in Scriptura S.
 propositas superest, illud non tam dispensatio-
 nem proprie dictam, sed tantum interpreta-
 tionem revelationis concernit, uti mox pluri-
 bus monebitur.

§. XIV.

Neque enim quisquam eo impietatis aut
 vecordie facile processit ut dispensare se pro-
 prie posse diceret circa leges a DEO homi-
 ni præscriptas & evidenter cognitæ, sic enim
 ipsi DEO superiorem se faceret. Et quanquam
 hoc Pontificibus Romanis vulgo tribui soleat,
 saniores tamen ex ipsis Pontificiis illud omni
 studio ab iisdem removere alleborant. Vid.
 Georgii Sayri Clavis Regia Sacerdotum l. 6.
 cap. II. §. 16. Quinimo Becanus in Manual.
 Controvers. l. 1. c. 6. §. 46. cum ipsi objectum
 esset a Povello, Papam dispensare contra le-
 gem

gem Veteris & Novi Testamenti, respondet, hanc objectionem constare meris mendaciis, eandemque in Opusculo de AntiChristo Reformato cap. 6. Oper. tom. II. p. 953. probari non posse dicit, nisi mendaciis, calumniis & similibus portentis. Qua vehementius dicta suo loco linquimus, addimus vero quod & ipse Becanus Theol. Scholastica tract. III. cap. 6. Concl. 3. Pontificem peccare affirmet, quando cum aliquo dispenset ut possit omittere horas canonicas, ipsum etiam qui hac dispensatione utitur peccare.

§. XV.

Diximus §. 15. inferiorem dispensare non posse contra legem a superiore latam. Ubi tamen limitatio quaedam annectenda est. Nonnunquam enim inferior dispensare circa legem superioris potest, & quidem duplici ex causa. 1) Quando inferior superioris consensum tacitum habet, quod fit cum consuetudo contra legem latam invaluit sciente & permittente superiore. 2.) Quando inferior superioris consensum expressum habet, uti quando ex potestate delegata dispensat iudex inferior aut minister. Verum si accurate rem examinare velimus, hisce in casibus

bus inferior non dispensat contra legem superioris, sed tanquam interpret superioris, præsumptam ejus voluntatem tantum proponit aut exequitur.

§. XVI.

Jam quando ad dispensationes in causis matrimonialibus accedimus, primo nobis quidem considerandum est, an Princeps sit Ethnicus an vero Christianus vid. §. 7. Princeps ethnicus quia rationem sibi relictam solum sequitur, & revelatione supernaturali destituitur, dispensare in omnibus circa matrimonialia vi sui imperii & superioritatis potest, quæ ratio recta non inhonesta aut injusta dicitur. Quoniam enim Princeps gentilis nullum superiorem habet præter Deum, Dei autem voluntas ipsi non aliter innotescere potest quam per rationem naturalem, hinc contra rationis dictamen dispensare nequit. Quo pertinet Modestini dictum l. 42. ff. de ritu Nupt. Semper in conjunctionibus non solum quid liceat considerandum est, sed quid honestum sit. confer. §. 5. 6. 7. Itaque si per rationem sibi relictam evidenter demonstrari potest, Polygamiam aut incestum sive nimiam sanguinis propinquitatem ex consanguinitate & affi-

nitate ortam, repugnare dictamini rationis rectæ & per consequens voluntati Dei Princeps etiam Ethnicus permittere Polygamiam aut dispensare de incestis nuptiis non potest. At contra si ex lumine rationis solo ostendi turpitudine incestus aut polygamie nequit, Princeps Ethnicus qui revelatione supernaturali & sacra Scriptura destituitur, si permittere & dispensare circa has causas ausit, videtur id egisse, in quo ideo culpari vix potest. Nisi id monere velis, incubuisse ipse inquisitionem in voluntatem revelatam numinis, cujus neglectus excusabilis non censetur. Par in reliquis circa matrimonialia ratio est.

§. XVII.

Verum Princeps aut Magistratus Christianus, quoniam voluntatem Dei agnoscit sibi patefactam, & præscriptam per revelationem in sacris literis habet, obstrictus omnino est hisce legibus divinis congruentes matrimonii leges & ipse observare, & subiectis sibi in republica hominibus præscribere. Ratio est, quoniam ut omnis Princeps, ita inprimis Christianus voluntati DEI obedire tenetur. Voluntas DEI autem ipsi innotescit non modo per rationem uti Ethnico Prin-

Principi sed præter hæc etiam per peculiar-
 rem revelationem supernaturalem in S. Scri-
 ptura. Itaque placitis Scripturæ S. contrariis
 nihil statuere, aut contra hæc dispensare
 potest. Verum Principis Christiani maxi-
 me est, ut de sensu & mente legum per re-
 velationem propositarum recte cognoscat,
 easque accurate cognitas habeat, ne fallatur
 aut ejus potestas nimium quam par est per
 explicationes textui sacro minus conveni-
 entes circumscribatur.

§. XVIII.

Universa itaque dispensationum difficul-
 tas circa matrimonialia, & quatenus Prin-
 ceps circa hæc dispensandi facultatem habet,
 ad interpretationem legum divinarum ea-
 rumque rectum sensum redit. vid. §. 14. In spe-
 cie quod ad leges de incestu attinet, tra-
 ditur de eo ex professo Cap. XVIII. Levit. in
 quod brevem hunc commentarium edimus,
 Eademque fere de Incestu leguntur Capite
 XX. v. 11. 12. 14. 17. 19. 20. Materia vero de
 Polygamia deduci præcipue solet ex Gen. Cap.
 I. 26. 27. Cap. II. 18. 19. Matth. cap. XIX. 3. 4.
 5. 6. Conf. §. 8. supra. Quanquam etiam ex
 Levit. XVIII, 18. sunt, qui prohibitionem ejus
 derivare velint. De quare tamen hic non dis-
 qui-

rimus. Uti autem de Polygamiâ quæri solet, an
 in Scriptura S. sit prohibita, ita de legibus in-
 cestus Cap. XIX. & XX. Levitici propositis in-
 primis disputatur (1.) An lege naturali in-
 cestus prohibeatur, an vero lege tantum po-
 sitiva, tum etiam an ante legem Mosaicam
 leges de incestu obtinuerint, an vero volente
 DEO demum reipublicæ Judaicæ fuerint pri-
 mum per Mosén lata? Quod prius quidem
 Seldenus de J. N. & Gentium juxta Disci-
 plinam Hebræorum lib. V. & in Uxore Ebrai-
 ca, prolixè deducit, qui tamen l. 5. cap. 9. J. N.
 & Gent. simul probat Abrahamum nuptias
 cum sorore uterina inuisse, & Amramum
 Jochabedam amitam suam, Jacobum vero
 duas sorores in uxores duxisse. Neque bino-
 rum fratrum cognationem obstitisse, quo mi-
 nus mortuo altero, uxor ejus superstiti con-
 jungeretur. (2.) Insignis deinde dissensus
 in eo est, an prohibitio Mosaica tantum per-
 sonas Lev. XVIII. expresse nominatas com-
 plectatur, an vero ad gradus æque distantes
 extendatur? Quibus questionibus luculenter
 explicatis, nemo non videt, maximas illas
 difficultates, quæ Principis aut magistratus
 conscientiam in dispensando circa matrimo-
 nialia urgere possunt expirare.

Atque de his quidem nonnulla uberius
tradi a nobis potuissent, nisi jam præfationis
mensuram excessissemus, & præterea Jure-
consulti pariter atque Theologi Clarissimi
hanc provinciam diu ante nos occupassent.
Ut tamen in rem istam nonnulla conferre-
mus, edere placuit in præsentem brevem com-
mentarium celeberrimi & dum viveret judi-
cio est ingenii acumine clarissimi Theologi
Johannis Musæi, Professoris quondam Jenen-
sis quem in caput XVIII. Levitici tanquam
in propriam sedem doctrinæ de incestu con-
scriptum reliquit. Qui cum in manus no-
stras incidisset, ne propter brevitatem suam
forte intercideret, ab interitu hac editione
vindicanus erat. Neque alio fine cum pu-
blico nunc communicatur, quam ut brevis &
utilis hæc Capitis XVIII. Levitici explicatio
in materia tam frequenter obvia, neque omni
ex parte expedita, lectoribus commo-
di sit. Ut omnia Musæi scripta ingenium, doctrinam &
judicium Theologicum ostendunt, ita super-
vacuum foret, elogio virum ornare, commu-
ni laude longe superiorem. Illud addere non
abs re est, cum in cæteris scriptis suis, in pri-
mis ubi cum Scholasticis argutiis ipsi negoti-

am erat, acumen fere ad obscuritatē ostenderit terminis & loquendi modis inter Sophistas Pontificios receptis, quod in presenti commentatione de consanguinitate & affinitate, sermone & explicatione tam plana aperta que procedat, ut ab omnibus citra difficultatem omnemque hesitantiam intelligi possit. Nullum proinde dubium est, quin ex brevi etiā hac commentatione Museana, lectores fructum commodumque percepturi sint. Animus initio erat breviores quasdam observationes adjicere, imprimis ad ea loca & Museanas commentationes, quæ ex antiquitate hebraica, & a recentioribus aliter explicari vel solent vel possunt. Imprimis addi a nobis potuissent, quæ in variis Principum terris consuetudines & dispensationes circa singulares casus matrimoniales obtineant. Notum enim est, non in omnibus territoriis eandem in re matrimoniali concedi a Principibus libertatem, atque aliter in terris Brandenburgicis, aliter in Saxonis, aliter in aliis, legibus provincialibus decerni, circa secundum & tertium imo etiam quartum gradum consanguinitatis lineæ equalis & inequalis. Hodieque maxime in controversiam vocari matrimonium cum demortuæ uxoris sorore, aliosque casus similes quos Musæus in hac sua explicatione obiter & quasi tribus quod dicitur tantum verbis attigit, de quibus plura singularia omnino adduci a nobis potuissent. Quoniam vero temporis ratio nos in presenti a destinato consilio exclusit, fiet illud vel alio loco, aut quando commentationis hujus iterata editio forte comparebit.

Ad
CAPUT XVIII. LEVITICI.
De
AFFINITATE & CONSAN-
GVINITATE.
COMMENTATIO.

 Uæ in cap. 18. Levit.
continentur, pertinent ad
locum de Conjugio, & eo
collineant, ut sua conjugio
honestas & sanctimonia in-
temerata fervetur. Prohi-
bent enim non solum matrimonio jungi Per-
sonas, quas jungi ob intercedentem Consan-
guinitatem & Affinitatem turpe est, sed etiam
quosvis illicitos, & honestati conjugii adver-
santes concubitus. Sunt proinde leges hoc
capite comprehensæ duorum generum, quæ-
dam præcise occupantur circa personas, quas
matrimonio jungi honestas non permittit,
easque jungi prohibent, a versu 6. usque 18.
Reliquæ occupantur in prohibendo quovis
alio concubitu illicito a versu 19. usque 23.
quibus Præceptum de liberis non offerendis
Molecho inseritur. Præceptis utrisque præ-
mit-

A

mit-

mittuntur prooemii loco versus quinque, adhortationem ad obedientiam complectentes. Sub finem vero adjicitur dehortatio à sceleribus prohibitis cum annexis comminationibus intransgressores severissimis, ex repetita adhortatione ad obedientiam. Recta jam ad ipsum Textum progrediemur.

TEXTUS.

Versus 1. Et locutus est Jehova ad Mosen dicendo:

v. 2. Loquere ad filios Israelis, & dic ad eos: Ego Jehova DEus vester *scilicet* sum.

COMMENTATIO.

Hisce duobus Versiculis continetur mandatum DEI ad Mosen de proponendis Præceptis suis Israelitico populo, cum adjecta ratione, quia ad illorum observationem inducere eos debebat: quod est, quia illorum autor sit ipse Jehova, DEus ipsorum, cui ad obsequium præstandum Israelitæ obligentur, non tantum jure creationis, ut alii omnes populi, & gentes, sed etiam speciali jure adoptionis. Adoptaverat enim populum Israeliticum in populum suum, sive in peculium suum, & multis insignibus beneficiis eum præ aliis omnibus populis & gentibus dignatus fuerat: inter quæ non ultimum erat, quod
bra,

brachio forti eos eduxerat è servitute Ægyptiaca & jam in terram Canaan patribus ipsorum promissam introducturus erat.

TEXTUS.

Versus. 3. Secundum opera terræ Ægypti, in qua habitastis, non facietis, *id est*: ne facitote, & secundum opera terræ Canaan, in quam ego duco vos, non faciatis, vel ne facitote.

V. 4. Et in statutis illorum non ambulabitis, vel ne ambulatote, Judicia mea facietis, *id est*, facitote.

V. 5. Et statuta mea custodietis, *i. e.* custoditote, ad ambulandum in eis, vel ut ambuletis in eis. Ego Jehova DEUS vester scilicet sum.

COMMENTATIO.

IN v. 3. & 4. continetur adhortatio ad obsequium, negative partim, partim affirmative proposita, negative quidem, quod vitare debeant Israelitæ, ostenditur in v. 3. nempe

pe ne secundum opera, sive terræ Ægypti, sive terræ Canaan facerent. Habitaverant enim Israelitæ longo tempore in terra Ægypti, & Ægyptiorum mores, ritus, & vivendi rationem maxime cognitam & perspectam habebant. Ne ergo terram promissam ingressi, illorum mores & vivendi rationem imitarentur, hortatur DEUS, ne secundum opera terræ Ægypti facerent. Ponitur autem singulare **אֱמַלְכֵם** *opus* pro plurali per enallagen numeri, & recte redduntur Verba, *secundum opera terræ Ægypti.* Intelliguntur autem per opera terræ Ægypti Ægyptiorum mores, ritus & vivendi ratio, sive consuetudo, quæ prorsus impia, & ab ipsa naturali ratione ac honestate morum alienissima erat. Vulgatus interpres redditit: *juxta consuetudinem terræ Ægypti.* Ponitur autem porro terra Ægypti per Metonymiam subjecti pro adjuncto, pro incolis terræ Ægypti, ut sensus sit: *Secundum opera sive mores, ritus & vivendi rationem incolarum terræ Ægypti, in qua habitastis, ne facite.* Et quia DEUS Israelitas jam introducturus erat in terram Canaan patribus ipsorum ante annos 400. promissam, & periculum erat, ne Israelitæ terram promissam ingressi etiam Cananæorum mores imitarentur, DEUS similiter eos præmonitos voluit, & hortatus est, ne secundum opera Terræ Canaan facerent, in Ebræo rursus est singulare *Opus* per enallagen numeri pro plurali positum,

tum, & terra Canaan ponitur similiter pro Incolis terræ Canaan. Quod additur: inquam ego ducens vos, i. e. duco vos, continet enallagen temporis præsentis pro futuro, & sensus est: *inquam ego ducturus sum vos.*

Additur interim ratio ad obsequium Israelitas inducens, superius etiam adjecta, quod est: *Ego Jehova DEUS vester*: de qua, quia paulo ante diximus, nunc nihil addemus.

Affirmative proposita adhortatio continetur quarto versu, & quod agere Israelitæ debeant, ostendit: nempe Judicia DEI facere sive exercere, & statuta ejus observare debent. Verbum futurit temporis hic sæpius ponitur pro Imperativo per Enallagen.

Et custodite, id est, observate statuta mea, & judicia mea. Qui fecerit ea homo, & vivet in eis, ego Jehova.

Verba hæc continent promissionem Remunerationis, qua eos dignaturus est, qui statuta sua observaverint, & judicia sua exercuerint. Nonnulli præfixum *Vav* in verbo *וְחָמַרְתָּ* reddunt, per particulam conditionalem, *si*, hoc sensu: Si observaveritis statuta mea, & judicia mea, homo, qui fecerit ea, tum vivet in eis, ut præfixum *Vav* in verbo *וְחָמַרְתָּ* *chajra* respondeat præfixo *Vav* conditionaliter accepto, neque incommode, ut contextus ostendit.

Possunt autem verba hæc: homo, qui fecerit

cerit ea, vivet in eis, accipi (1) de conserva-
 tione & observantia legum publicarum in
 Politia divinitus constituta, ut eis continea-
 tur adhortatio ad observandas leges publicas
 ad magistratum directa cum promissione:
 quæ si leges publicæ à magistratu diligenter
 conserventur & urgeantur, Respublica futu-
 ra sit salva & incolumis, ut quisque sub vite
 & ficu sua tuto & tranquille vivere, & fru-
 ctibus terræ vesci queat, quales promissiones
 sæpius Israelitis obtigerunt per Prophetas, ut
1. Reg. IV. v. 25. 2. Reg. XIX. v. 31. Mich. IV. v. 4. &
 alibi legere est. Deinde (2) possunt hæc
 etiam accipi de remuneratione obedientiæ,
 quam DEUS privato cuique statuta sua ob-
 servanti promiserit, quod scilicet si statuta
 sua servaverit, feliciter vitam transigere in
 hac mortalitate debeat. Et sane negari non
 potest DEUM remunerari etiam in hac vita
 renatorum obedientiam temporalibus bonis
 ac præmiis, si ejus legem quoad per gratiam
 Spiritus S. & naturæ infirmitatem possunt ob-
 servent (3) Christus & Paulus explicant hæc
 de perfecta legis impletione & promissione
 vitæ æternæ. Christus item *Luc. X. v. 28.*
 quoniam Legis perito tentanti ipsum & di-
 centi: Magister quid faciendo vitam æternam
 possidebo, respondit in lege quid scriptum
 est? quomodo legis? dicenti legisperito: di-
 liges Dominum DEUM tuum &c. Respon-
 dit Christus: hoc fac & vives, digitum in-
 ten-

tendens ad hunc ipsum locum : homo qui fecerit ea, scilicet quæ in lege præscripta sunt, vivet, in eis. Significat igitur Christus, hominem, qui legem DEI factururus sit, scilicet perfecte, & sine ullo defectu vitam æternam in ea habiturum esse. Paulus vero *Gal. III. v. ii.* ubi de Justificatione hominis peccatoris coram Deo agit est ostensurus, quod in lege nemo justificetur apud DEum, hunc locum affert, quod Lex non sit ex fide sed perfectam exigat obedientiam, cum scriptum sit, qui fecerit ea homo vivet in ipsis. Si primo & secundo sensu verba explicentur, tunc intelligenda erunt de obedientia, quanta in renatos per naturæ infirmitatem & gratiam Spiritus S. cadere potest. Si tertio sensu, tunc intelligenda sunt de obedientiæ modis & numeris omnibus perfectæ sine ullo defectu.

TEXTUS.

Verf. 6. Vir vir, *id est*, nemo quisquam ad carnem carnis suæ, *id est*, ad propinquum vel propinquam carnis suæ appropinquet ad retegendam nuditatem, ego Jehova scilicet sum.

COMMENTATIO.

Versus hic generalem continet legem, quæ summam perhibet omnium prohibiti-

num specialium, quæ in subsequenti-
 ficulis subjungentur, ea vero est hæc: *ne-*
minem debere appropinquare ad carnem carnis
sue, hoc est ad propinquum vel propinquam sibi con-
sanguinitate, ut carnaliter se cum eo vel ea com-
miscat. In hebræo habetur vocula וְאִישׁ
 bis posita, quæ alias sexus masculini nomen
 est, & virum significat quemlibet & bis po-
 sita notat universalitatem sine exceptione,
 ut reddi possit, quilibet vel quicumque vel
 quisquis. Deinde voculam וְאִישׁ Arias Mon-
 tanus reddit reliquias, ut sensus sit: *quilibet ad*
quascunque reliquias carnis sue ne appropinquet,
sed quando vox hæc significat reliquias tunc
Kamez habet non Zere, quoniam au-
tem punctum Zere habet sub Aleph, & le-
gitur וְאִישׁ tunc carnem significat, ut וְאִישׁ
וְאִישׁוֹ fit caro carnis suæ. Est autem hæc
quædam consanguinitatis descriptio, & di-
citur caro carnis pro propinquo carni secun-
dum generationem, ut caro carnis meæ sit
idem atque propinquus vel propinqua mihi
consanguinitate aut propinquus vel propin-
qua mihi secundum generationem sive propa-
gationem carnis. Neque quælibet denotatur
consanguinitas hac locutione, sed consangui-
nitas proxima, ut caro carnis meæ sit & dica-
tur qui vel quæ consanguinitate me proxime
attingit, sive in linea recta, quo modo caro
carnis meæ est is vel ea, ex quo vel qua ego
prognatus sum, vel qui vel quæ ex me na-
tus vel nata est: sive in linea collateralis autem,
 qui

qui vel quæ mecum ex eadem carne pronatus aut pronata est. Hinc lapsi sunt veteres Pontifices Romani, qui de quacunque consanguinitate legem hanc acceperunt, & conjugia in septimum usque gradum consanguinitatis prohibuerunt. Non autem quæcunque hac lege appropinquatio prohibetur ad carnem carnis suæ, sed tantum appropinquatio seu societas conjugalis vel certa appropinquatio in carnali commixtione posita. Unde additur ad retegendum nuditatem ejus. Vox עֶרְוָה alias significat nuditatem, denudationem, revelationem, descendit à radice עָרַו nudavit, denudavit, revelavit, retexit &c. per antiphrasin autem significat verenda seu pudenda, quæ nunquam nuda sed semper tecta esse debent. Sensus igitur verborum est, neminem quenquam debere accedere ad propinquam sibi consanguinitate ad retegenda verenda ejus, h. e. ad concumbendum cum ea. Ratio prohibitionis subjungitur: quia ego sum Jehova, nempe qui legem hanc tulit, est Jehova, qui est ipsa Lex & justitia immutabilis, & ut natura turpis est carnalis commixtio inter propinquos consanguinitate, ita ipse pro sua justitia immutabili vult & præcipit, ut ab ejusmodi incestuosa commixtione omnes abstineant, quocunque etiam statu aut conditione sint, atque hoc importat vocula: שֵׁן bis posita, quæ omnimodam universalitatem importat

& omnes cujuscunque status aut conditionis
sint ad abstinendum à tali concubitu obligat.

TEXTUS.

Vers. 7. Nuditatem Patris tui, &
nuditatem matris tuæ non re-
velato, seu retegito, mater tua
ipsa *scilicet* est, ne retegito nu-
ditatem ejus.

COMMENTATIO.

SEqvuntur nunc prohibitiones speciales, &
quemadmodum in versu præcedente in
genere interdictum fuerat, ne quis appropin-
quet ad carnem carnis suæ vel ad propinquam
vel propinquum sibi consanguinitate, ita in
versu præsentente prohibetur speciatim, ne quis
appropinquet ad matrem suam ad retegen-
dam nuditatem ejus, h. e. ad concumben-
dum cum ea, & ne quæpiam appropinquet
ad patrem suum ad retegendam nuditatem
ejus, vel ad concumbendum cum eo. Et
quia de filia non tam facile præsumitur, quod
accessura sit ad Patrem, quam de filio erga
matrem, ideo postquam dixerat DEUS;
nuditatem Patris tui, & nuditatem ma-
tris tuæ ne retegito, de sola matre sub-
jungit rationem prohibitionis, quæ est: ma-
ter tua ipsa est, vel, maxime tibi propin-
qua est consanguinitate, cum ex ea progna-
tus sis, atque adeo sic caro carnis tuæ. Ea-
dem

dem autem ratio militat etiam contra concubitus inter filiam & Patrem & tam ab eo debet abstinere filia, quia ipse sit Pater ejus, h. e. consanguinitate maxime propinquus, cum ex eo nata sit, quam filius abstinere debet à concubitu cum matre ob summam propinquitatem. Hoc igitur versu prohibetur conjugium & quilibet concubitus in primo gradu lineæ rectæ ascendenti.

Quemadmodum autem alias patris nomine veniunt & avus, proavus, atavus & sic consequenter ascendendo, & similiter matris appellatione in scripturis veniunt & avia, proavia &c. ita in præsentiarum voces patris ac matris eadem latitudine accipiendæ sunt, ut simul prohibeantur nuptiæ inter nepotem & aviam, pronepotem & abaviam & sic consequenter, ut & nuptiæ inter neptem & avum, proneptem & proavum & ita consequenter. In linea recta enim prohibentur nuptiæ in infinitum.

TEXTUS.

Verf. 8. Nuditatem uxoris patris tui, ne retegito, nuditas patris tui ipsa, *scilicet* est.

COMMENTATIO.

HOc versu prohibetur primus affinitatis gradus in linea recta, nempe ne quis cum noverca sua concumbar. In Ebræo est nudita-

ditatem uxoris patris tui ne retegito. Ubi per uxorem patris si verba in se spectes generaliter quidem intelligi potest, quælibet uxor patris, & quæ mater tua est, sed in præsentiarum verba hæc continent descriptionem novercæ, & denotant uxorem patris tui matris tuæ contra distinctam, sive uxorem patris tui, quæ non simul mater tua est, sive quæ tua noverca est, nam de uxore patris tui, quæ tua etiam mater est in versu præcedente actum, & ne nuditatem matris tuæ retegas interdictum est.

Et de hoc convenit inter interpretes, quod per uxorem patris tui hic loci intelligatur noverca tua, sunt tamen, qui hunc gradum ad consanguinitatem referunt, ea forsitan ducti ratione, quod noverca per patris nuptias assumpta in lineam rectam, transeat cum patre in unam carnem, & liberi ex ea suscepti, tui, sint consanguinei, fratres scilicet & sorores tuæ, & quod eidem filialis reverentia à te debeatur, sed quia proprie loquendo consanguinitas est carnis propinquitas, ex generatione orta inter novercam autem & privignum talis propinquitas non intercedit, sed interventu nuptiarum, quæ inter novercam & patrem tuum intercesserunt noverca tibi propinqua facta est: accurate loquendo propinquitas hæc affinitatis potius, quam consanguinitatis rationem habet, quicquid tandem sit de vocibus: rem ipsam quod
at-

attinet, convenit inter omnes, versu hoc prohiberi appropinquationem sive conjugium inter filium patris & ejus uxorem, quæ est noverca filii. Ratio prohibitionis redditur hæc: quia nuditas patris tui est; id nonnulli reddunt, quia nuditas novercæ tuæ ad patrem tuum spectat, id est patri licet eam retegere non tibi, qui es patri tuo maxime propinquus, sive qui es caro patris tui, & propterea eandem debes reverentiam novercæ tuæ quum patri tuo debes. Alii passive hæc reddunt, hoc sensu, quia nuditas patris tui est, id est quia nudata est à patre tuo, & ob reverentiam quam patri tuo & consequenter ipsi etiam debes, eandem nudare sive retegere tibi non licet. Res videtur eodem redire.

TEXTUS.

Vers. 9. Nuditatem sororis tuæ, filiæ patris tui, aut filiæ matris tuæ natæ domi, (velut alii reddunt cognationis domesticæ,) aut natæ foris, sive cognationis exteræ, ne retegito nuditatem illarum.

COMMENTATIO.

Versu hoc prohibentur nuptiæ in primo consanguinitatis gradu lineæ collateralis, sive transversæ, quæ est (1) inter fratrem & foro-

fororem germanam, hoc est inter fratrem & fororem ex eodem patre & matre eadem natam (2) inter fratrem & fororem agnatam, id est inter fratrem & fororem ex eodem quidem patre, sed non ex matre eadem natam (3) inter fratrem & fororem uterinam hoc est ex eadem matre quidem, sed non patre eodem natam. Et quidem per filiam patris natam domi significatur soror agnata, hoc est quæ nata est ex patre meo, sed ex alia uxore, quam matre mea. Per filiam vero matris intelligitur soror uterina, quæ natu est matri meæ, sed ex alio marito, quam patre meo, & hæc dicitur Soror nata foris, siuæ cognationis exteræ. Quod si per verba initialia nuditatem sororis tuæ intelligatur soror germana, tum omnia tria Consanguinitatis genera, siue Conjugium cum triplici sororis ordine aut genere expresse versu hoc interdicitur.

Si vero verba initialia nuditatem sororis tuæ intelligantur generaliter de sorore, quæ postea restringitur, ad filiam patris & ad filiam matris, domi aut foris natam, tum expresse hic prohibebitur, tantum conjugium inter fratrem & fororem agnatam ac uterinam, implicite autem & per consequentiam prohibentur & nuptiæ inter fratrem & fororem germanam. Inter hos enim Consanguinitatis vinculum arctius est, quippe qua ratione utriusque Parentis conjunguntur, & si non

non licitum matrimonium inter fratrem & sororem agnatā aut uterinam, multo minus licitum erit inter fratrem & sororem Germanam.

Sunt tamen qui existimant vi subsequentiū natæ domi aut natæ foris prohiberi non tantum matrimonium inter fratrem & sororem agnatam aut uterinam legitimam, sed & inter fratrem & sororem agnatam aut uterinam spuriam. Sciendum ergo, quod additamentum illud natæ domi aut natæ foris duplici sensu solet explicari, uno, ut natu domi sic explicetur, quæ est cognationis paternæ, sive quæ ex patre meo nata est, nata autem foris dicatur, quæ est cognationis exteræ, id est, quæ, quamvis ex matre mea in legitimo conjugio nata sit non tamen in domo patris mei, sed extra eam priusquam patri meo nupserit, quæ enim non est paternæ cognationis, soror foris genita sive cognationis exteræ dicitur esse. Et hoc sensu hæcenus verba hæc interpretati sumus communem interpretum sententiam secuti, quidam vero domi natam dicunt esse natam in legitimo conjugio, sed foris natam dici, quæ extra conjugium nata est, sive quæ soror spuria est ut sensus hic sit: *nuditatem sororis tuæ filie patris tui aut filie matris tuæ, natæ domi hoc est legitimo conjugio genitæ, aut natæ foris, id est extra conjugium ex fornicatione genitæ, ita Lyra in hunc locum interpretati sunt, & nonnulli alii & sane, par prohibitionis ratio est, qua prohibetur ne quis sororem*

rorem agnatam aut uterinam legitimam & ne eandem spuriam ducat in matrimonium. Carnis propinquitatis etiam utrobique eadem est.

TEXTUS.

Verf. 10. Nuditatem filia filii tui, aut filia filia tuae ne retegito, nuditatem illarum, quia nuditas tua ipsa.

COMMENTATIO.

HOc versu prohibetur matrimonium inter avum & neptem ex filio aut filia susceptam sive natam, qui est secundus Consanguinitatis gradus in linea recta descendente. Quemadmodum autem in gradu secundo non licet ducere neptem ex filio aut filia natam, multo minus filiam ducere licet, quippe quae patri propinquitatis carnis arctior devincta est, & in primo consanguinitatis gradu ab eo distat. Ratio prohibitionis & subjecta aequae militant contra conjugium inter patrem & filiam ac inter avum & neptem. Si enim neptis ita propinque attingit avum, ut ejus nuditas moraliter reputetur ipsius avi nuditas, & qui retegendo nuditatem neptis, ita potentem rem agit, ac si in se ipsum aliquid pudendum perpetret: multo magis filiae nuditas erit nuditas ipsius patris obstabitque quominus filiam ducere patri liceat, neque tantum inter avum & neptem patrem & filiam
pro-

prohibetur carnalis conjunctio, sed sub appellatione neptis implicite continentur omnes in linea recta descendentes proneptis, abneptis & consequenter, hinc regula est receptissima, *quod in linea recta cum ascendente tum descendente, nuptiæ prohibeantur in infinitum*, ut si Adam adhuc superesset in vivis & uxorem ducturus esset in universo humano genere non inventurus sit quam ducere ipsi liceret.

TEXTUS.

Verf. 11. Nuditatem filiaë uxoris patris tui nataë patri tuo, vel nataë patris tui *scilicet ne retegito*, soror tua est, ne retegito nuditatem ejus.

COMMENTATIO.

Versus hic insignem continet difficultatem & provenit difficultas ex ejus collatione cum præcedente versu 9. nam si per filiam uxoris patris intelligatur filia novercæ nata patri ex noverca sive altera ejus uxore, tum matrimonium hoc jam in præcedente versu 9. expresse prohibitum est, quoniam prohibitum est ne quis retegat nuditatem sororis suæ nataë patris sui scilicet ex alia uxore, quæ est ipsa filia uxoris patris, sive filia novercæ tuæ quam versu 11. jam ducere

B

cere

cerē prohiberis. Vero autem consentaneū
 um minime videtur unum eundemque gra-
 dum consanguinitatis in tam succincta &
 concisa legum comprehensione bis expresse
 prohiberi & quidem unico tantum versu in-
 terposito: hinc diversæ ortæ sunt Interpre-
 tum sententiæ, & *primum* quidem per uxo-
 rem patris intelligendum nonnulli existi-
 mant matrem germanam, ut sensus hic sit:
nuditatem filie uxoris patris tui nate patris tui
id est nuditatem sororis tue Germanæ nate patri
tuo ex matre tua nuditatem ne retegas, ut ita
 versu hoc prohibeatur conjugium inter
 fratrem & sororem germanam. Verum
 hæc interpretatio inde habet difficulta-
 tem, quod uxor patris in Scriptoribus
 non solet accipi pro matre germana,
 sed accipiatur pro noverca, id quod ex præ-
 cedentibus versiculis 7. & 8. inter se colla-
 tis liquido patet, nam versu 7. uxor patris quæ
 est Mater germana tua, simpliciter vocatur
 mater tua, cum dicitur: *nuditatem matris tue*
ne retegito, sed versu 8. cum prohiberi debet
 concubitus privigni cum noverca, dicitur
 demum differentię causa, *nuditatem uxoris pa-*
tris tui ne retegito, ut distinguatur noverca à
 matre germana; quamvis enim utraque sit
 uxor patris generaliter loquendo, quæ tamen
 est tua mater germana, simpliciter mater tua
 dicitur, quæ autem est noverca tua, non ma-
 ter tua sed specialiter uxor patris tui dicitur,
 &

& quia versu 11. eadem repetitur locutio & dicitur: *nuditatem filia uxoris patris tui ne re-
regito &c.* rectius statuitur, quod per uxorem patris tui intelligatur uxor ejus, quæ non est mater tua germana sed noverca tua, ut sensus sit: *nuditatem filia novercæ tuæ natæ patris tui ne re-
regito &c.* quia autem hoc, uti dictum, jam ante versu 9. est prohibitum, ideo alii *secundo* per filiam novercæ tuæ intelligendam esse dicunt neptem novercæ tuæ, ut sensus sit: *neptem uxoris patris tui, sive novercæ tuæ ne re-
regito &c.* Verum hæc interpretatio suas habet difficultates, quamvis enim per filiam quandoque apud Hebræos neptis intelligatur, hic tamen in tam concisa legum recensione improprietas hæc vix admitti potest, præsertim cum in versu præcedente 10. expresse actum sit de nepte patris, eaque dicta sit filia filia, aut filia filii, minime autem filia uxoris patris, neque facile locus in scripturis occurrit, ubi per filiam novercæ intelligatur neptis, ita ut ipsa dicatur filia patris, si vero occurrit locus, ubi neptis ex privigna patris dicatur filia uxoris patris nata patris, hoc ipso enim, quod additur nata patris, significatur, quod non sit neptis ex privigna patris, sicut enim privigna non est nata patris, ita nec neptis ex privigna dici posse videtur nata patris, unde *tertio* alii de prohibitione comprivignorum hæc accipiunt hoc sensu: *nuditatem filia uxoris patris tui nata patris tui h. e. assumptæ cum matre in domum patris, & quæ habetur eodem loco, ac si esset*

nata patris, ne retegito. Verum hæc interpretatio eandem patitur difficultatem quam prior patitur. Nam additamentum illud *nata* patris tui non frustra adjectum est, sed est determinatio quædam filia novercæ ad filiam non ex alio marito, sed ex ipso patre suo natam, præterea repugnat huic interpretationi praxis Ecclesiarum, nam matrimonium inter comprivignos in Ecclesiis ubique locorum permittitur. Hinc *quarto* quidam locum interpretatus est de comprivignis quidem non quibusvis, sed quibus adnatus est novus frater, aut nova soror adnata est, ut & vocem מולדת *natum* quam vulgo omnes passive reddunt per *natum* patris active is interpretatur, ut sit participium *Hiphil* hoc sensu: *Nuditatem filia uxoris patris tui i. e. novercæ tuæ parientis patri tuo, ne retegito &c.* Atque hæc interpretatio fuit *Samuelis Golii* ante annos paucos in Academia Rostochiensis Prof. Publ. qui mordicus eam defendit contra Theologos, præsertim Gutmannum Theologiæ in Academ. ead. Profess. Concedebat Golius inter comprivignos, quibus non supervenit novus frater aut nova soror, locum habere matrimonium, sed eo casu, si pater ex noverca suscepit prolem, non licere tunc comprivignos matrimonium inire, rationem positam habebat in una voce מולדת quæ sit participiū *Hiphil* & active reddi debeat hoc sensu: *nuditatem filia uxoris patris tui, parientis patri tuo*

tuo ne retegito &c. Verum huic opinioni obstat primum quod verbum לל quod in Conjugatione Kal de masculis & foeminis promiscue usurpatur, & gignere ac parere significat, in Conjugatione Hiphil nunquam usurpatur de foemina, ut parere significet, sed semper gignere significat, unde quia uxori patris non convenit gignere cum hoc patris sit, res ipsa exigit, quod vox מולדת non debeat referri ad uxorem patris, & explicari de uxore patris pariente. Unde alii existimant מולדת esse participium passivum Hophal, & ו Cholem esse positum pro ו Vau schurec ut מולדת dicatur pro מולדת & referri debeat ad voculam בת filiam hoc sensu: *nuditatem filiae novercae tuae natae patris tui, scilicet ex noverca*, & sane hujus formae participia Hophal plura occurrunt, ut videre est apud Buxtorff. in Thes. Gramm. Quidam vocem מולדת nomen participiale esse volunt, & reddunt per cognationem, hoc sensu: *nuditatem filiae uxoris patris tui cognationis patris tui*, sed filiam cognationis patris sive cognationis paternae intelligunt similiter de filia quae est nata patris, ut distinguatur a filia cum matre quidem assumpta in domum patris, sed non cognationis paternae, sive non nata ex patre. Videtur ergo simplicissimam esse sententiam, *quod hic prohibeatur matrimonium inter fratrem atq; sororem uterinam, b. e. vel inter fratrem & sororem agnatam, b. e. inter fratrem & sororem natam pa-*

tri ex alia uxore, five ex noverca, neque obstat, quod conjugium hoc etiam in præcedente versu 9. implicite fuerit prohibitum, videtur enim majoris Emphaseos causa prohibitionem eandem hic repeti & expresse poni, cum periculum esset, ne talia matrimonia in consuetudinem venirent, vel etiam, quod jam ante fuerint usu recepta, & propterea expressius prohibenda.

TEXTUS.

Vers. 12. Nuditatem sororis patris tui, five amitæ tuæ ne revelato, caro, five propinqua consanguinitate patris tui est.

COMMENTATIO.

HOc versu prohibetur secundus consanguinitatis gradus lineæ collateralis inæqualis, nempe qui est inter filium patris & sororem patris, Pater & Soror in primo distant gradu lineæ æqualis. Ratio prohibitionis additur, quod soror patris sit **אשת אביו** caro patris tui h. e. pro generatione carnis propinqua patris tui, est enim eodem patre tuo orta, propinquitas autem, quæ est inter sororem patris & patrem tuum, impedit, quominus tibi matrimonium cum ipsa inire liceat. Obstat enim pudor & reverentia, quam ipsa ratione naturali dictitante debes sorori patris tui, hac ipsa de causa, quod sit
caro

caro patris tui, h. e. consanguinitate propinqua patri tuo.

TEXTUS.

Vers. 13. Nuditatem Sororis matris tuæ sive materteræ tuæ ne retegito, quia caro matris tuæ est, h. e. consanguinitate propinqua est matris tuæ.

COMMENTATIO.

HOc versu idem consanguinitatis gradus prohibetur, qui præcedente versu 12. prohibitus est, nempe gradus secundus lineæ collateralis inæqualis, tantum differunt, quod in versu 12. prohibetur gradus secundus lineæ paternæ, ne scilicet filius patris cum sorore patris concumbat, in versu 13. autem prohibetur idem gradus, sed in linea materna, ne scilicet filius matris in uxorem ducat sororem matris, unde ratio prohibitionis etiam utrobique eadem est. Quemadmodum enim filius patris prohibetur sororem patris in uxorem ducere propterea quod ipsa patri ejus sit consanguinitate propinqua, ita & filius matris prohibetur in uxorem ducere sororem matris itidem, quod soror matris sit matri consanguinitate propinqua.

Verf. 14. Nuditatem fratris patris
tui h. e. patruī tui re retegito, ad
uxorem ejus ne appropinquato,
amita tua est.

COMMENTATIO.

Versu hoc duplex continetur prohibitio,
una prohibetur secundus gradus consan-
guinitatis lineæ collateralis inæqualis, qui est
inter filiam patris & fratrem patris, cujus
prohibitionis eadem est ratio, quæ in duobus
versibus præcedentibus 12. ac 13. fuit, nempe
sicut filio patris vel matris non licet conju-
gium inire cum sorore patris aut matris, ita
nec filiæ patris conjugium inire licet cum
fratre patris, sive patruo, est enim eadem
consanguinitatis propinquitas, & quam re-
verentiam debet filius patris vel matris a-
mitæ aut materteræ suæ, eam debet etiam
filia patris patruo suo, sive fratri patris sui.
Altera prohibitio est in affinitate, & prohi-
betur ne filius patris cum uxore patruī sive
viduæ patruī derelictæ conjugium ineat. Est
autem eadem distantia inter filium patris &
viduam derelictam patruī, quæ est inter fi-
liam patris & patruum. Solum differentia
est, quod prior propinquitas affinitatis est,
posterior consanguinitatis. Ratio prohibi-
tionis adjecta pertinet ad posteriorem tan-
tum

tum prohibitionem, quæ est: *Amita tua est*, h. e. uxor patruï tui est. Quam reverentiam enim debet filius patris patruo suo, eam debet & uxori ejus, quæ est una cum ipso caro, & ob hanc affinitatis propinquitatem non potest eam in uxorem ducere; quod prohibitio hæc sit intelligenda de vidua patruï, inde patet, quod uxorem patruï non tantum filio ex fratre, sed nemini ducere liceat, esset enim adulterium & raptus, alterius uxorem marito vivo ducere. Vocula אמה descendit à nomine אם, quod significat alias amores; deinde transfertur ad significandum patruum sive patris fratrem ob affectum amoris, quo erga filium ex fratre affici patruus solet & foeminum אמה significat uxorem patruï, quo significato hic etiam accipitur.

TEXTUS.

Vers. 15. Nuditatem nurus Tuæ ne detegito, uxor filii tui est, ne retegito nuditatem ejus.

COMMENTATIO.

HOc versu prohibetur affinitatis gradus primus lineæ directæ descendenti, qui est inter patrem & nurum, sive uxorem filii. Quo gradu enim filius distat à patre in linea recta descendente, eo gradu distat etiam uxor filii à patre, quod filius patri confan-

B 5

gui-

guinitate, uxor ejus autem affinitate propinqua est. Distat autem filius à patre in primo consanguinitatis gradu lineæ rectæ descendenti, ergo & uxor filii hoc affinitatis gradu distat à focero suo, sive patri mariti sui Vox כלה^ל alias significat sponsam & denominatio fit à perfectione sive consummatione, quod sponsa soleat perfecte esse ornata, sive soleat esse ornatûs consummati, quia autem sponsa filii per matrimonium fit nurus patris ejus, transferatur hinc nomen hoc ad significandam nurum, quod autem nurum hic significet, non sponsam, inde patet, quod statim subjicitur: uxor filii tui est. Significat ergo כלה^ל h. l. non sponsam sed uxorem filii, sive nurum. Ratio prohibitionis rursus petitur ex propinquitate. Cum enim filius sit caro patris sui, h. e. propinquitate carnis maximè vicinus, & uno tantum gradu ab ipso distans, ob hanc ipsam consanguinitatis propinquitatem prohibetur pater ducere nurum, sive uxorem filii. Est autem hoc ipsum etiam intelligendum de uxore filii filio emortuo relicta sive vidua, nam cum filii adhuc vivi uxore nec patri, nec cuiquam alii rem habere licet per legem generalem de non adulterando.

TEXTUS.

Vers. 16. Nuditatem uxoris fratris tui ne retegito, nuditas fratris tui est.

COM-

COMMENTATIO.

HOc versu prohibetur affinitas in primo gradu; sicut enim frater in primo consanguinitatis gradu sibi invicem conjuncti sunt, ita & frater & uxor fratris in primo affinitatis gradu sibi invicem conjuncti sunt. Ratio prohibitionis redditur, quia nuditas uxoris fratris tui est nuditas fratris tui, utpote cum quo in unam carnem per matrimonium transiit, frater tuus autem est caro tua h. e. consanguinitate tibi proximè conjunctus, ob quam sanguinis propinquitatem tibi non licet retegere nuditatem uxoris ejus.

TEXTUS.

Vers. 17. Nuditatem uxoris & filiaë ejus ne retegito, filiam filiaë ejus & filiam filii ejus non accipies h. e. ne accipito, ad retegendum ejus nuditatem. Caro ipsa, h. e. caro tua est, scelus est.

COMMENTATIO.

HOc versu prohibetur primus & secundus affinitatis gradus lineæ rectæ descendens, ne scilicet quisquam ducat in uxorem suam privignam aut neptem ex privigna aut privigno, quando enim dicitur nuditatem uxoris & filiaë ejus ne retegito, per filiam uxoris intelligitur filia, quam uxor peperit
ex

ex alio marito, quæ est privigna mariti præsentis, neque prohibetur in *sensu copulativo*, ne ipsius uxoris etiam nuditatem retegat, hujus nuditatem enim retegere licet marito hoc ipso, quod uxor ejus est, vi primævæ institutionis, sed prohibetur tantum, ne retegat nuditatem filiaë matris quæ uxor ipsius est, & præterea prohibetur, ne etiam nuditatem retegat neptis sive filii, sive filiaë uxoris, qui est secundus gradus affinitatis in linea recta descendente, quemadmodum autem supra diximus de consanguinitate in linea recta cum ascendente, tum descendente prohiberi nuptias in infinitum, id ipsum etiam intelligendum est de affinitate in linea recta cum ascendente tum descendente, unde licet secundus tantum gradus hic exprimat, implicite tamen simul prohibiti censentur alii omnes gradus linea descendens, quamvis expresse hic non habeantur.

Ratio prohibitionis redditur hæc, *quia sunt propinquitates ipsæ* h. e. uxori tuæ propinqua est filia & neptis ejus, & cum uxor tecum sit una caro, ideo tibi etiam propinquæ sunt, unde concubitus cum illis *וְאִתּוֹ* scelus est h. e. res scelerata est, abominanda. Vox *וְאִתּוֹ* descendit à radice *אָמַן* cogitavit & excogitavit, quæ tamen plerumque accipitur in malam partem pro cogitavit malum, & per Metonymiam efficientis pro effectu significat etiam machinatus est, patravit scelus vel malum & similiter

VOX

vox מַחְשָׁבָה significat cogitationem malam, per Metonymiam efficientis &c. significat rem patrata[m] malam, scelus patratum; quo sensu hic accipitur.

TEXTUS.

Verf. 18. Ad uxorem & sororem
ejus, ne accipito ad angustan-
dum (ad affligendum) ad rete-
gendum nuditatem ejus, super
eam in vitis ejus h. e. dum vivit.

COMMENTATIO.

Hic versus ab interpretibus modo non uno explicatur. (1.) enim quidam verba (ut sonant) accipiunt & volunt prohiberi iis, ne quis simul duas ducat sorores, nam verba *ad uxorem sororem ejus ne accipito* proprie accepta hoc important, *ne quis duas accipiat sorores, sive ducat sorores*; deinde quod additur: *ad affligendum*, continet rationem prohibitionis, quia soror sorori superinducta affligit eam, est enim perpetua inter sorores rixa, quarum unus est maritus, ut patet exemplo conjugii Jacobi cum Rahele & Lea duabus sororibus. (2.) Simultaneum conjugium cum duabus sororibus prohiberi evincit in super additamentum *super eam in vitis ejus* h. e. dum vivit prior uxor, quæ soror est, quod non videtur temere vel otiose additum esse, qua interpretatione stante sequetur primo πολυγαμίαν esse permissam, & pro-

prohiberi tantum *πολυγαμίαν* cum duabus vel pluribus sororibus, *secundo* uxore demortua licere ejus sororem ducere in uxorem. (3.) id etiam inde evinceretur, quod duas simul ducere uxores non sit contra *Jus Naturæ*, sed tantum prohibeatur ob incommoda, quæ tale conjugium comitari solent, nempe ob rixas, & mutuas afflictiones, quibus sorores uni & eidem marito matrimonio junctæ se invicem angere solent, si autem contra *Jus Naturæ* esset Conjugium cum duabus sororibus, & concubitus cum illis incestuosus, tunc non magis liceret uxori superinducere sororem dum vivit, quam eadem demortua sororem ejus in uxorem ducere. Alii vero & cum primis *Johannes Tarnovius* in Exercit. Biblicis verba hæc aliter explicant, & per sororem non intelligunt proprie dictam, & sanguinis propinquitate conjunctam uxoris sororem, sed quamlibet mulierem, ut sensus hic sit: *Et mulierem ad uxorem sive mulierem ad mulierem ne accipito*, ut ita simpliciter prohibeatur simultanea *πολυγαμία*. Quemadmodum enim sororis voce alias in sacris quælibet res ad alteram collata significetur v. g. Exodi XXVI. vers. 3. quinque cortinæ conjunctæ dicuntur quælibet ad sororem suam, una ad alteram, ita impræsentiarum existimant *אִשׁוֹתֶיךָ אֶחָדָה אֶל־אֶחָדָה* mulierem ad sororem suam denotare hoc, ne alteram mulierem ad alteram & sic duas simul quis in uxores

xores

uxores ducat, cum inter plures uxores soleat esse mutua angustia, rixæ & contentiones; hujus interpretationis Tarnovius dicto loco rationes affert sequentes: (1.) quia jam ante per analogiam prohibitum est, ne quis suæ uxoris sororem consanguineam ducat, nam vers. 16. prohibetur, ne quis in uxorem ducat fratris uxorem, scilicet demortui filiam relictam, hoc ipso autem per analogiam etiam prohibitum est, ne quis uxoris suæ sororem ducat, cum utrobique sit par affinitatis ratio, ergo quod jam ante per Analogiam prohibitum fuit, id hoc 18. versu non denuo prohibetur. Hæc prima Tarnovii ratio est, sed ea videtur parum habere roboris, non enim sequitur, quod alibi per analogiam prohibitum est, id non denuo lege alia prohibetur expresse, nam v. g. versu 9. v. 7. prohibitum fuit conjugium inter filium & matrem, & per analogiam etiam prohibitum fuit conjugium inter patrem & filiam, cum utrobique par consanguinitatis ratio, eademque personarum distantia sit, & tamen vers. 10. prohibetur etiam expresse, ne pater in uxorem ducat filiam. 11. urget Tarnovius, quod hic prohibeantur mulieres se invicem angentes simul matrimonio jungi, tales mulieres autem non tantum sunt sorores, sed etiam aliæ quævis, inter quasvis enim mulieres, quarum unus est maritus, dantur æmulationes, rixæ & contentiones,
 ergo

ergo non tantum sorores, sed & quævis mulieres prohibentur simul uni jungi marito, verum hæc etiam ratio tantum in recessu non habet, quantum videri poterat habere, quamvis enim inter quasvis mulieres, quæ uni marito matrimonio junguntur, rixæ & contentiones esse soleant, majores tamen sunt inter sorores, quæ videri poterat causa esse, cur DEUS prohiberet ne duas sorores quis matrimonio sibi simul jungat, utut duas alias consanguinitate sibi non conjunctas ducere permiserit. III. Ratio est, quod in primæva conjugii institutione implicite prohibita sit *πολυγαμία* simultanea. Necessè igitur est ut alicubi etiam expresse prohibeatur, nuspiam autem quam in hoc loco prohibetur. Recte ergo hic loci ea prohibita censetur. Verum hæc etiam non satis solida esse videtur ratio, si enim vel maxime in primæva conjugii institutione *πολυγαμία* simultanea implicite prohibeatur, quia tamen DEUS jam ante Moysen eam permiserat S. Patriarchis, & suis de causis etiam post legem solenniter promulgatam permissurus Judæis, nulla sane causa erat cur in lege vel alibi expresse prohiberetur, imo si eam expresse DEUS prohibuisset, permissionem ejus jam ante patribus indultam è medio sustulisset, quia ergo DEUS diutius eam permittere certis de causis voluit, nihil sane opus erat, ut lege expressa eam prohiberet. IV. Urget Tarnovius

novius, quod h. l. illa intelligatur soror quam altera demortua in uxorem ducere licet, sed sororem consanguineam sive proprie dictam altera demortua in uxorem ducere non licet, ergo soror proprie dicta sive consanguinea hic non intelligitur, sed quævis mulier. Hæc quarta Tarnovii ratio est, sed hæc ratio non est extra controversiam posita, ut postea dicturi sumus. Prior igitur interpretatio de sorore proprie dicta Theologis est receptior, eique favet *primo*, quod phrasis hæc אִשָּׁה וְאֵת אִשָּׁתוֹ mulierem & sororem ejus de sexu foemineo usurpata nuspiam in sacris literis adhibeatur de quibusvis foeminis, ut sensus esse possit: & mulierem unam ad alteram ne accipito, legitur quidem aliquando phrasis hæc usurpata pro eo, quod est unam ad alteram, sed non de sexu foemineo, sed de rebus inanimatis tantum vel certe de rebus ratione carentibus, de hominibus autem & sexu hominis foemineo nuspiam ita generaliter accepta invenitur, nec vero consentaneum est Mosen h. l. legislatoris officio fungentem, ubi cum primis proprie loqui debebat, ea improprietate phrasin hanc adhibuisse, qua aliter nuspiam in sacris adhibita invenitur. (2.) *πολυγαμία* non tantum permessa erat tempore promulgatæ legis, sed postea etiam in populo Israelitico concessa fuit, quinimo certo casu etiam præcepta fuit, nempe eo casu, quo frater mor-

C

tuus

tuus fuerit sine prole, receptum fuit lege ut frater demortui fratrem fratris demortui viduam in uxorem duceret, si frater residuus jam habuit uxorem ducta fratria derelicta duas certe uxores vi legis divinæ habere debuit; Extat autem lex hæc de ducenda fratria *Deut. XXV. v. 5.* Excipit quidem *Tarnovius* casum hunc, vel legem hanc spectasse tantum ad fratrem residuum coelibem, non autem obligasse fratrem jam uxoratum, at vero hæc restrictio ad fratrem coelibem in textu non habetur, sed contra potius exemplo *Boæ*, qui uxoratus erat, & tamen vi legis allegatæ *Rutham* viduam *Elimelech* ducere obligabatur, ut *cap. 4. libelli Ruth* legere est. Tertio referri huc potest, quod *Deuteron. XVII. v. 16.* DEUS specialiter prohibet, ne Rex Israelitarum nimium multiplicet uxores, sed si *πολυγαμία* verbis versiculi 18. simpliciter esset prohibita, nihil opus fuisset hac speciali prohibitione, legibus enim *Levit. XII. v. 8.* comprehensis Rex Israelitarum æque tenebatur & obligabatur atque subditi. (4.) DEUS tradidit *Davidi* plures uxores, nempe uxores Domini sui Regis *Saul*, ut ex posteriori *Samuel. XII. v. 8.* legimus. Si vero *πολυγαμία* lege hac esset prohibita, sane DEUS non tradidisset *Davidi* uxores plures contra legem à se latam; neque est quod dicatur, locum illum intelligendum esse permissive, nam textus videtur arguere, quod

quod non nuda permissio, qualis fuit v. g. quando permisit, ut Salomon plures amaret uxores, & quidem alienigenas. (5.) Gentes dicuntur expulsæ quod contra has leges egerint, non tamen Israelitæ expulsi dicuntur terrâ suâ ullibi ob πολυγαμίαν, quin Jacob, cui terra Canaan promittebatur, plures habebat uxores. Hæ rationes adduci solent, & videntur utcunque favere interpretationi illi, quæ verba ut sonant de duabus sororibus accipiunt, potissimum tamen fundamentum præbet vocum proprietates, quæ in legibus hisce ubique stricte observatur, unica tamen difficultas, qua premitur hæc interpretatio, videtur in eo consistere, quod additur: in vitis ejus, sive dum vivit, qui προσιορισμός videtur hoc importare, *quod uxore demortua liceat ducere sororem ejus*, si enim tantum id prohibetur, ne quis ducat uxoris suæ sororem, ad angustandum eam, dum vivit, lequi videtur, quod uxore demortua sororem ejus ducere liceat. Hic enim προσδιορισμός, dum vivit, videtur continere rationem prohibitionis, ne scilicet uxor per superinductam sororem ejus affligatur & angustetur, quæ ratio uxore demortua cessat. Verum responderi potest, προσδιορισμόν hunc negare tantum tempus antecedens, non consequens ponere. Constat enim quod particulæ donec, usque, quibus respondet hic προσδιορισμός in vita ejus, non

semper ponant tempus consequens, sed negent tantum antecedens, sicut v. g. cum de Josepho dicitur, quod non cognoverit Mariam, donec pepererit filium suum primogenitum, particula donec negat tantum tempus antecedens, h. e. negat Mariam esse à Josepho cognitam ante natum Christum, non autem ponit tempus consequens, h. e. non infert quod post natum Christum Maria à Josepho cognita fuerit. Impræsentiarum idem dici potest, nempe, verba legis: ad uxorem sororem ejus ne accipito ad angustandum eam in vita ejus, h. e. donec, vel dum vivit, sensus bene potest hic esse: *neminem debere uxore vivente sororem ejus superinducere*, non quod uxore demortua sororem ejus ducere liceat, sed tantum negatur illud antecedens, nempe uxori non superinducendam esse sororem ad angustandum eam in vita ejus, ut tamen consequens, nempe uxore demortua sororem ejus ducere licere, minimè ponat. Deinde *περὸς τὸν ἀδελφὸν* ille, in vita ejus, non pertinere videtur ad verbum accipito, sed ad Gerundium ad angustandum eam, hoc sensu: *uxorem ad sororem ejus ne accipito ut eam in vita ejus angustes, affligas &c.* Et sane uxoris sororem etiam uxore demortua non licere ducere in uxorem patet ex præcedente versu 16. ubi prohibitum est ne quis nuditatem uxoris fratris sui retegat, eo quod sit nuditas fratris sui.

Quæ

Quæ Lex implicite & per analogiam prohibet, ne quis uxoris suæ sororem ducat, eo quod nuditas ejus sit nuditas uxoris ejus, est enim utrobique eadem graduum distantia in eodem affinitatis genere. Hunc in modum solet difficultas hæc communiter expediri, videtur tamen hic quandam subesse rationem dubitandi, de qua postea sumus dicturi, quoniam scilicet de quæstione, an personæ tantum an vero gradus & graduum distantia præcise legibus hisce prohibeatur, atque hæc enumeratæ & explicatæ sunt, quæ concernunt consanguinitatis & affinitatis prohibitos gradus, reliquæ autem leges in eodem capite subjectæ non spectant ad materiam præsentem, de gradibus affinitatis & consanguinitatis prohibitis, quas proinde impræsentiarum non attingemus. Duo autem huc spectantia supersunt explicanda, UNUM concernit rationem supputandi consanguinitatis & affinitatis gradus, ut, quinam permitti, qui prohibiti sint, rectius cognosci possit; ALTERUM concernit quæstionem controversam, utrum personæ saltem expresse nominatæ matrimonio jungi prohibeantur, an vero gradus æque distantes cum in Consanguinitate, tum in Affinitate omnes prohibeantur.

Consanguinitas dicitur personarum attinentia, sive propinquitas ex generatione proveniens, sive ex eo proveniens, quod una persona ab altera vel ambæ ab eadem per generationem descendunt,

dunt, sic v. g. filius est consanguinitate con-
 junctus patri, sive pater & filius sunt consan-
 guinei, quia filius descendit à patre per gene-
 rationem; rursus duo fratres vel duæ foro-
 res, vel frater & soror sunt consanguinei,
 quia ab eadem persona, patre scilicet, vel ma-
 tre, vel utroque per generationem descen-
 dunt. Fundamentum ergo consanguinitatis
 est generatio, sive carnalis propagatio per
 generationem, & quidem consanguinitas
 distinguitur in agnationem & cognationem.
 Cum enim consanguinei descendant unus ab
 altero, vel ambo ab aliquo tertio per gene-
 rationem, vel ratione utriusque parentis,
 vel ratione alterutrius parentis tantum, pa-
 tris scilicet vel matris, vel potius consangu-
 nei sunt sanguinis propinquitate sibi invicem
 conjuncti, vel ratione lineæ paternæ, vel ra-
 tione lineæ maternæ; qui ratione lineæ pater-
 næ, vel qui in linea paterna sibi invicem san-
 guinis propinquitate conjuncti sunt, dicun-
 tur agnati, v. g. fratris mei filius est mihi
 agnatus, propterea quod in linea paterna ab
 eadem persona, sive ab eodem communi sti-
 pite mecum descendat per generationem,
 frater enim meus, & ego ab uno descendi-
 mus patre, & filius fratris consequenter ex
 uno stipite communi mecum descendit, est-
 que mihi agnatus, sed filius materteræ meæ,
 sive sororis matris meæ mihi cognatus est,
 non agnatus proprie, quia ex eodem commu-
 ni

ni stipite mecum descendit per generationem
in linea materna, ambo enim ego & frater
meus, ut & filius fratris mei descendimus ex
una matre, & qui jam ex sorore matris nasci-
tur, sive filius sive nepos, mihi & fratri meo
sanguinis propinquitate conjunctus est in li-
nea materna, estque mihi & fratri meo, ut &
filio fratris cognatus. Est ergo & agnatio &
cognatio consanguinitas, ut ex jam dictis pa-
tet. Porro gradus consanguinitatis dicuntur
per similitudinem desumptam à gradibus sca-
larum vel locorum proclivium, ubi de proxi-
mo gradimur in proximum; *Estque b. l. gradus*
nihil aliud, quam attinentia vel habitudo persona-
rum inter se distantium, qua cognoscitur quota
agnationis vel cognationis distantia duæ personæ in-
ter se differant, sic v. g. habitudo distantia inter
patrem & filium, vel inter duos fratres, vel
inter patrem & ejus nepotem est & dicitur
gradus, quo cognoscitur quota sit inter per-
sonas sanguinis propinquitate conjunctas
distantia; ratio autem supputandi gradus
consanguinitatis ut recte instituatur, ante
omnia constare debet de lineis. Datur enim
in consanguinitate duplex linea, *una recta, &*
duæ transversæ sive collaterales. Est autem li-
nea b. l. nihil aliud quam series personarum ab ea-
dem stipite descendentium, qua continentur gradus,
& personæ juxta gradus distinguuntur, & quidem
linea recta est series personarum quæ à se invicem
per generationem descendunt, habentque se ut

parentes & liberi, quæ distingui solet *in descendente & ascendente*. *Descendens* dicitur series personarum, quæ nobis superiores & parentes sunt, atque à quibus originem trahimus, v. g. Pater, filius. *Ascendens* autem linea est, quando à nobis descendimus ad eas, quæ nobis superiores sunt, v. g. quando ascendo ad patrem, à patre ad avum, ab avo ad proavum &c. tunc dicitur ascendens. Una ergo quoad rem linea est, quæ ascendens & descendens dicitur, easdem enim continet personas & gradus eosdem, sed quando initium sumimus ab iis, qui nobis superiores sunt, & ab his descendimus ad eos quos genuerunt, tunc dicitur linea descendens; sed quando vice versa initium sumimus ab iis qui geniti sunt, & hinc ad genitores ascendimus v. g. à filio ad patrem, à patre ad avum, ab avo ad proavum, à proavo ad atavum &c. hinc linea dicitur ascendens, e. g.

Thare est communis stipes.

Nahor	Abraham
Bethuel	Isaac
Laban	Jacob
	Rebecca
	Juda

Porro lineæ *transverse* distinguuntur *in æquales & inæquales*. Graduum supputandi ratio aliæ datur in *Jure civili*, alia in *Jure Canonico*. Secundum *Jus Civile* est una ratio computandi gradus cum in linea recta, tum in trans-

ver-

versis lineis, nempe I. quæ comprehenditur hac una regula: *quot sunt generationes, tot sunt gradus.* Nova generatio enim semper novum adjicit gradum. Sed juxta *Jus Canonicum* aliter instituitur graduum computatio in linea recta cum ascendente tum descendente, aliter in lineis collateralibus. In linea recta coincidit ratio computandi gradus *Juris Canonici* cum ratione computandi gradus secundum *Jus Civile*, & valet in *Jure Canonico* hæc regula: *quot sunt personæ de quibus queritur, intermediis computatis, una vero dempta, tot sunt gradus.* Quæ regula quoad rem idem fuit, quod juxta rationem computandi gradus in *Jure Civili* regula prædicta dicit, nempe: quot sunt generationes, tot sunt personæ; sed in lineis collateralibus ratio supputandi gradus juxta *Jus Canonicum* instituenda est in ordine & respectu ad communem stipitem & in lineis æqualibus quidem, *quoto gradu personæ, de quibus queritur, distant à communi stipite, toto gradu distant etiam inter se*, v. g. Laban & Jacob constituuntur in lineis collateralibus æqualibus, & distant inter se in tertio gradu consanguinitatis, quia in tertio gradu uterque distat à communi stipite, nempe à Thare; nam Thare genuit Nahor, Nahor genuit Bethuelem, quæ est altera generatio & secundus gradus &c. Sed juxta *Jus Civile* Jacob & Laban distant inter se in sexto gradu, tot enim generationes intercedunt inter Labanum

num & Jacobum. Porro in lineis inæqualibus, *quoto gradu distat persona remotior à communi stipite, toto gradu distant inter se juxta Jus Canonicum*, v. g. Laban & Abraham distant inter se in tertio gradu lineæ inæqualis, quia tertio gradu distat à communi stipite Laban tanquam persona remotior. Sciendum autem, quod in causis matrimonialibus ratio supputandi gradus instituenda veniat juxta rationem supputandi eos in Jure Canonico præscriptam.

Affinitas proprie est personarum propinquitas proveniens ex nuptiis. Dicitur à præpositione ad, & nomine finis, ut affinitas dicatur, quod duæ cognationes diversæ interventu nuptiarum conjungantur, & altera quasi ad alterius fines accedat. Quemadmodum igitur consanguinitas fundatur in generatione, ita affinitas in nuptiis fundatur. Per nuptias enim cognati mariti affines affinitate conjunguntur uxori, & cognati vel agnati uxoris affinitate junguntur marito, ut & utriusque cognati junguntur etiam inter se affinitate.

Non autem omnis affinitas impedit matrimonium, nam cognati uxoris, & mariti cognati, licet inter se affinitate conjuncti sint, non tamen prohibentur matrimonio jungi. Hinc duo comprivigni possunt matrimonio jungi, v. g. filius patris potest novercæ suæ filiam ducere in uxorem, & duo fratres possunt duas ducere sorores, pater & filius possunt matrem & filiam ducere. Ratio reddi solet, quod

quod per nuptias conjuges inter se & alterius conjugis cognati vel agnati accedunt ad fines alterius conjugis, non autem utriusque conjugis cognati inter se alteri ad aliorum fines proprie accedunt, quod illustrari solet exemplo agrorum confinium, qui non solum & ratione omnium partium affinitate se invicem contingunt, sed tantum duæ extremitates se invicem attingentes; Affinitas ergo, quæ matrimonium impedit, non est ea, quæ inter utriusque conjugis cognatos intercedit, sed quæ intercedit inter cognatos unius conjugis cum altera conjuge ejusve descendentes, ut postea dicetur. Porro affinitatis genera solent vulgo *tria* constitui: *Primum est*, quod contrahitur per nuptias inter cognatos vel agnatos, & agnatos unius conjugis & alteram conjugem mediante una persona, v. g. Abraham fuit frater Nahoris, duxit autem conjugem Saram, jam inter Nahorem & Saram est affinitas primi generis. *Secundum* genus affinitatis est, quod contrahitur per nuptias mediantibus duabus personis, ut v. g. Si Abraham Sara demortua duxit Kethuram alteram uxorem, jam Saræ soror aut frater est affinis Kethuræ mediantibus duabus personis, nempe mediantibus nuptiis, quas contraxit Abraham semel cum Sara & rursus cum Kethura, & hic Saræ soror aut frater Kethuræ affinis est in secundo affinitatis genere. *Tertium* affinitatis genus dicitur, quod con-

trahi-

trahitur per nuptias mediantibus tribus personis v. g. Saræ soror erat Abrahamo conjuncta in primo affinitatis genere, ob nuptias cum Sara celebratas, eadem erat affinitate conjuncta Kethuræ ob alteras nuptias, quas Abraham Sara demortua cum Kethura celebravit, jam si Kethura demortua Abraham tertiam duxisset uxorem, Soror Saræ esset tertiæ Abrahami uxori affinitate conjuncta in tertio affinitatis genere, quia mediantibus tribus personis ex interventu tertiarum nuptiarum affinitas hæc contracta est. Quamvis vero ita affinitatis genera distingui soleant, non tamen omnia genera affinitatis, *sed tantum primum impedit matrimonium*, unde v. g. Si Abrahamo demortuo superfuerit Kethura, poterit eam Saræ frater ducere in matrimonium, non obstante affinitate, quia affinitas, quæ inter fratrem Saræ demortuæ & Kethuram, alteram Abrahami uxorem intercedit, est affinitas secundi generis, qua frater Saræ demortuæ Kethuram attingit, non proxime per nuptias inter ipsam & suorum cognatorum quempiam immediate intercedentes, sed remote saltem ob nuptias, qui olim Saræ maritus fuit, & Kethuram intercedentes, quæ remotior affinitas conjugium inter Saræ fratrem & Kethuram impedire non potest, perinde in aliis similibus res habet.

Lineæ & gradus affinitatis proprie loquendo non dantur, sed distantia personarum ratione

tione

tione affinitatis æstimatur ad modum distantia personarum ratione consanguinitatis, nempe affinitas fundatur in nuptiis, per quas duo conjuges transeunt in unam carnem, etiam consanguinei conjugis utriusque affinitate junguntur alterutri conjugi, eo gradu eaque linea, qua consanguinei alterius conjugis conjugi sunt conjuncti v. g. Rebecca est Labani fratri suo consanguinitate juncta in primo gradu lineæ collateralis; Rebecca autem nupsit Isaaco & transiit cum ipso in unam carnem, hinc Laban, qui consanguinitate Rebeccæ conjunctus est in primo gradu lineæ collateralis, etiam Isaaco conjunctus est affinitate in primo gradu lineæ collateralis. Porro Laban genuit Leam, & genuit etiam Rahelem duas filias, Isaac genuit Jacobum, jam Lea est Isaaco affinitate conjuncta in secundo gradu lineæ collateralis, & Rahel similiter est Jacobo conjuncta in secundo gradu affinitatis lineæ collateralis. Ratio est, quia Lea & Rahel Rebeccæ matri Jacobi consanguinitate conjunctæ sunt in secundo gradu lineæ collateralis, & quemadmodum Jacob & Lea uterque à communi stipite æqualiter distat, Lea scilicet à Labano fratre Rebeccæ, & Jacob ab Isaaco marito Rebeccæ, ideo Lea & Jacob, ut & Rahel & Jacob distant in secundo affinitatis gradu lineæ æqualis, sed v. g. Lea vel Rahel, filia Labanis ab Isaaco marito Rebeccæ distant in secundo affinitatis gra-

gradu lineæ inæqualis. Ratio est, quia Isaac & Laban parens Leæ & Rahelis distant in primo affinitatis gradu, Lea autem, ut & Rahel in secundo ab Isaaco distant gradu. Quemadmodum autem in consanguinitate, quo gradu persona remotior distat à communi stipite, eo gradu per se personæ inter se, de quibus agitur, in lineis quidem collateralibus in æqualibus, ita & in affinitate quoto gradu persona remotior distat ab altera in linea inæquali, eo distant ipsæ inter se, & ita in cœteris res habet. Quod attinet ad lineas collaterales e. g. in linea recta sit maritus & uxor, quæ personæ transeunt in unam carnem, uxor autem ex priori marito in primo gradu lineæ rectæ: ratio est, quia filia uxoris matris suæ consanguinitate conjuncta est in primo consanguinitatis gradu lineæ rectæ, & quia mater ejus cum altero marito per nuptias transit in unam carnem, etiam filia ejus quæ est privigna alterius mariti, affinitate conjungitur cum vitrico in linea recta gradu primo affinitatis; jam porro neptis vel filia ex privigna conjungitur vitrico, sive aviæ marito affinitate itidem in linea recta & quidem in secundo gradu affinitatis, quia neptis uxoris ejus, aviæ suæ consanguinitate conjungitur in linea recta gradu secundo consanguinitatis. Ergo & marito aviæ suæ eadem affinitate conjungitur in linea recta, gradu secundo affinitatis, & sic in cœteris res habet, manetque, quod diximus, *proprie lo-*
quen-

quando affinitatis nullas dari lineas, gradus nullos, estimari tamen distantiam personarum ratione affinitatis ex distantia personarum ratione consanguinitatis, quibus ob intervenientes nuptias affinitate conjunguntur. In consanguinitate enim proprie dantur gradus.

Quod attinet ad Leges Levitici 18. comprehensas & hactenus declaratas, prohibentur illis in affinitate primo nuptiæ *privigni cum noverca*, qui est primus affinitatis gradus lineæ rectæ ascendente, nam noverca transit per nuptias in unam carnem, privignus novercæ autem est filius mariti novercæ, & marito ejus conjunctus in primo consanguinitatis gradu lineæ rectæ ascendente, ergo & privignus novercæ, novercæ suæ affinitate conjunctus est in linea recta ascendente gradu primo, quo gradu enim filius consanguinitate propinquus est patri suo, eo gradu & in linea etiam illa affinitate conjunctus censetur novercæ suæ. Deinde prohibentur etiam nuptiæ inter *socerum & nurum ejus, sive inter uxorem filii & patrem filii* vers. 15. est autem nurus focero suo affinitate conjuncta in primo gradu lineæ recte descendente, ratio est, quia maritus nurus est focero ejus consanguinitate conjunctus gradu primæ lineæ rectæ ascendente. Est enim filius Soceri. Tertio prohibentur etiam nuptiæ *inter fratrem mariti defuncti & ejus viduam*, quam fratriam vocant vers. 16.

vers. 16. quæ est affinitas in gradu primo lineæ collateralis, ratio est, quia duo fratres consanguinitate sibi conjuncti sunt in gradu primo lineæ collateralis, ergo & frater defuncti fratris, atque uxor ejus relicta sive fratria affinitate sibi junguntur, primo gradu affinitatis, lineæ collateralis. Quarto prohibentur etiam nuptiæ *inter vitricam & privignam vel neptem ex privigno vel privigna* vers. 17. qui est primus vel secundus affinitatis gradus, nam privigna jungitur vitrico suo primo affinitatis gradu lineæ rectæ, ejus autem filia eidem injungitur secundo affinitatis gradu lineæ rectæ. Ratio est, quia privigna vitrici distat à matre sua, quæ per nuptias transit cum vitrico in unam carnem, primo consanguinitatis gradu in linea recta, & filia privignæ vel privigni ab avia sua distat in secundo consanguinitatis gradu lineæ rectæ, ergo & privigna distat à vitrico suo primo affinitatis gradu, & filia privignæ distat ab eodem in secundo affinitatis gradu lineæ rectæ. Quinto prohibetur etiam *ne quis patruï sui uxorem sive amitam suam ducat.* vers. 14. qui est affinitatis gradus secundus lineæ collateralis inæqualis. Ratio est, quia patruus à filio fratris distat in secundo consanguinitatis gradu lineæ collateralis inæqualis, nam pater & frater ejus, sive patruus distant inter se in gradu primo, & filius patris rursus à patre distat uno gradu, à com-

muni

muni stipite autem sive avo duobus gradibus: Ergo & uxor patruī distat à filio fratris mariti in secundo affinitatis gradu lineæ collateralis inæqualis. Sexto prohibetur etiam *ne quis uxoris suæ sororem ducat, vers. 18.* qui est primus affinitatis gradu lineæ collateralis. Ratio est, quia uxor & soror ejus sibi invicem conjunctæ sunt primo consanguinitatis gradu lineæ collateralis, ergo & marit9 uxoris atque soror uxoris primo affinitatis gradu sibi & quidem lineæ collateralis invicem conjunctæ sunt. Hi gradus expressi sunt Levitic. 18.

Ratione consanguinitatis prohibentur nuptiæ primo *inter filiam & patrem, ut & inter filium & matrem vers. 7.* quæ personæ in primo consanguinitatis gradu lineæ rectæ ascendenti sibi invicem conjunctæ sunt. Ratio est, quia in linea recta, quot sunt generationes, tot sunt gradus, sed inter filiam & patrem ejus ut & inter filium & matrem ejus una tantum intercedit generatio; Ergo filia |distat| à patre & filius à matre uno tantum gradu. Deinde prohibentur etiam nuptiæ *inter fratrem & sororem cum germanam tum uterinam vers. 9.* quæ personæ etiam primo consanguinitatis gradu sibi invicem conjunctæ sunt, sed lineæ collateralis, ratio est, quia frater & soror non ducunt à se invicem originem per generationem, sed ambo ducunt originem ab uno communi stipite, uno scilicet parente, sive patre,
D
sive

sive matre, sive patre & matre simul; Ergo consanguinei sunt in linea collateralis, & quia à communi stipite utraque persona uno distat tantum gradu, ideo etiam uno consanguinitatis gradu inter se distant juxta regulam, quo gradu personæ duæ in lineis collateralibus distant à communi stipite, eo gradu distant etiam inter se. Tertio prohibentur etiam nuptiæ *inter avum & neptem ejus, sive ex filio sive ex filia vers. 10.* Quæ personæ distant in secundo consanguinitatis gradu lineæ rectæ descendentes. Ratio est, quia neptis descendit per generationem ab avo non quidem immediate, sed mediante ejus filio aut filia, quæ autem personæ habent se ut generans & genita, illæ sunt consanguineæ in linea recta, & quia inter avum & neptem ejus duæ interveniunt generationes, neptis autem genita est à patre suo, vel ex matre sua, & pater aut mater ejus genitus vel genita est ab avo, quot autem sunt generationes tot sunt gradus in linea recta. Quarto prohibentur etiam speciatim *nuptiæ inter fratrem & sororem uterinam. vers. 11* juxta communiores sententiam, quæ personæ rursus in consanguinitatis primo gradu sibi invicem sunt conjunctæ, sed in lineis collateralibus ob rationem jam allatam cum de prohibitione nuptiarum inter patrem & sororem ageremus. Quinto prohibetur etiam *ne quis ducat Sororem patris sui sive amitam suam*

suam vers. 12. qui rursus est consanguinitatis gradus secundus lineæ collateralis inæqualis. Ratio est, quia filius patris & soror patris à communi stipite distant in secundo gradu, nam licet soror patris uno tantum gradu distet à communi stipite suo, & fratris sui parente, quia tamen filius patris tanquam pars in altera linea collateralis tanquam remotior pars à communi stipite duobus distat gradibus, ideo etiam filius patris & soror patris in secundo consanguinitatis gradu lineæ inæqualis distant juxta regulam Juris Canonici *quo gradu consanguinitatis persona remotior à communi stipite distat, eo gradu distant inter se personæ de quarum consanguinitate queritur.* Sexto prohibetur etiam *ne quis materteram suam sive sororem matris suæ ducat in uxorem, vers. 13.* qui rursus est secundus consanguinitatis gradus lineæ collateralis inæqualis ob rationem jam adductam, quamvis enim matertera quæ cum matre in linea collateralis constituitur, à communi stipite uno tantum gradu distet, filius tamen matris in altera linea distat à communi stipite duobus gradibus, in linea collateralis autem inæquali militat regula, jam adducta, quo gradu persona remotior distat à communi stipite, eo gradu distant etiam personæ inter se, de quarum distantia queritur, Septimo prohibetur etiam *ne filia patris nubat fratri patris, sive patruo suo vers. 14.* qui rursus est consanguini-

nitatis gradus secundus lineæ collateralis inæqualis, ob rationem jam adductam, quia filia patris distat à communi stipite duobus consanguinitatis gradibus; Ergo distat etiam à patruo suo, qui in altera linea collateralis constituitur duobus gradibus non obstante, quod patruus unô tantum gradu à communi stipite distet. Atq; hi sunt consanguinitatis & affinitatis gradus, qui *Levit. 18. nominatim & expresse* prohibentur. Utrum vero hi soli in gradibus lege divina prohibitis habendi sint, an vero pari ratione per analogiam & per consequentiam prohibiti dicendi sint alii omnes gradus quorum par est distantia & habitudo, licet personæ distantes hic nominatim non sint expressæ, illud vero est quod in quæstionem & controversiam venit.

Posterius Theologi affirmant communiter, docentque legibus Levitici 18. comprehensis non tantum prohiberi nuptias inter personas quæ nominatim exprimuntur, sed etiam inter personas alias quasvis, quarum par ratio distantia est, sive quæ iisdem consanguinitatis sive affinitatis gradibus sibi invicem conjunctæ sunt. Nituntur autem *primum* ratione ex Levit. XIIII. vers. 6. petita, quæ est: *Nemo quisquam ad ullam propinquam* carnis suæ appropinquet ad revelandum nuditatem ejus. Verba in textu Hebræo ad literam habent *vir vir* h. e. quilibet

bet ad omnem carnem carnis suæ non appropin-
 quabit, ne appropinquato ad retegendam
 nuditatem ejus, quæ verba continent funda-
 mentum generale omnium prohibitionum
 specialium, nempe quia non licet appropin-
 quare ad carnem carnis suæ, h. e. ad ullam
 consanguinitate sibi proximè conjunctam,
 ideo non licet v. g. patri ut ducat in uxo-
 rem filiam, aut matri, ut nubat filio, inter
 quas ergo personas datur propinquitas
 carnis, sive proxima consanguinitas, illæ uti-
 que vi hujus legis generalis prohibentur ma-
 trimonio jungi, licet expresse legibus speciali-
 bus non sint prohibitæ. Quamvis vero funda-
 mentum hoc generale vi verborum perti-
 neat ad personas consanguinitate sibi pro-
 xime junctas, consequenter tamen recte
 transfertur etiam ad personas affinitate sibi
 conjunctas, ut, quæ Personæ ob consan-
 guinitatem prohibentur inire matrimonium,
 illæ etiam in affinitate, si gradibus iis-
 dem distent, prohibitæ recte censeantur, ut
 patet inductione exemplorum: nam sicuti
 vi hujus fundamenti generalis vers. 7. prohi-
 betur filia, ne cum patre ineat matrimo-
 nium, & filius ne cum matre matrimonium
 ineat ob consanguinitatem proximam, ita
 vers. 8. prohibetur ne privignus cum nover-
 ca ineat matrimonium, quod eodem affini-
 tatis gradu personæ hæ sibi invicem conjun-
 ctæ sint, quo filius & mater ratione consan-
 guini-

guinitatis sibi sunt conjuncti, & ita in coeteris. Ubicunque ergo ea datur personarum habitudo, ut altera ad alteram ut caro carnis suæ se habeat, vel ratione affinitatis altera ad alteram eodem gradu se habeat, qua ratione consanguinitatis sese duæ personæ habent, quarum altera est caro carnis alterius, eæ de jure divino prohibita censentur, sive exprimentur in legibus specialibus sive non exprimentur. *Secundo* urgent, quod inter quas personas par habitudo est, inter eas etiam valeat jus, eademque prohibitio, sed personæ inter quas par est habitudo, & eadem graduum distantia, sive ratione consanguinitatis, sive ratione affinitatis, illæ etiam matrimonio jungi pariter prohiberi æstimandæ sunt, sive expresse prohibeantur, sive non. Ubi enim eadem legis ratio est, ibi lex eadem & jus idem militat. *Tertio* idem probant ex consequente absurdo. Si enim personæ tantum illæ quarum expresse mentio fit Levitic. 18. prohibentur matrimonium inire, non autem aliæ, quarum par ad se invicem est habitudo, sequeretur quod in linea recta concedendæ sint nuptiæ inter nepotem & aviam, hæ enim personæ in citato Levitic. 18. capite non expresse prohibentur matrimonium inire: concedendæ etiam essent nuptiæ inter avum & proneptem, harum enim etiam personarum nulla fit expressa mentio in citato cap. 18. Levit. Si-
mi-

militer ratione affinitatis in linea recta concedendæ essent nuptiæ inter privignum & novercam, nam hæ etiam personæ non prohibentur expresse matrimonio jungi, sed nuptias hæc esse de jure divino & naturali concessas nemo dixerit, sed contra in linea recta tum ascendente tum descendente admittitur ab omnibus regula receptissima, quod nuptiæ in hac quidem linea prohibeantur in infinitum, similiter in lineis collateralibus concedendæ essent nuptiæ inter fratrem & sororem germanam, inter filiam sororis & avunculum, cum hæ etiam personæ non expresse prohibeantur matrimonio jungi.

Oppositam tamen sententiam amplectuntur *Judæi*, & ex parte etiam inter Christianos *Pontificii*, ac *nonnulli alii*, rationes quibus nituntur potiores sunt: *Primo* quod Moysis tempore graduum consanguinitatis & affinitatis computatio, quæ hodie in usu est, fuerit ignota, non ergo vero consentaneum videtur, Moysen vel DEUM per Moysen leges hæc prohibitorias ferentem respexisse ad paritatem graduum, sed contra potius vero consentaneum videtur DEUM voluisse prohibitas nuptias inter personas expresse positas, & inter alias non expresse voluisse nuptias esse permissas. *Secundo*, quia in cap. 18. Levit. exprimuntur prohibenturque expresse quædam personæ matrimonio jungi, quæ jam ante per Analogiam prohibita fuerunt

runt ob paritatem graduum inter eas intercedentium, v. g. Prohibetur expresse, ne quis ducat uxoris sororem, & prohibetur etiam ne quis ducat fratriam suam, sive fratris sui demortui viduam relictam; si autem DEUS in legibus hisce præcise respexisset ad gradus affinitatis, non ad personas tantum, tunc nihil opus fuisset duplici lege, sed sufficere potuisset, si prohibitæ fuissent nuptiæ vel inter fratrem ac fratriam vel inter maritum & uxoris sororem, cum sub una prohibitione implicite & per analogiam etiam altera contineatur. Sic prohibetur etiam expresse, ne quis ducat in uxorem amitam suam, sive sororem patris sui, & tamen prohibetur etiam expresse, ne quis ducat materteram suam, sive sororem matris suæ, ubi cum par sit habitudo consanguinitatis, rursum nil opus fuisset duplici prohibitione, si præcise ad habitudinem personarum & gradus consanguinitatis, non autem ad personas tantum DEUS respexisset, sub alterutra enim prohibitione contineretur altera implicite, & nihil opus fuerit altera prohibitione expressa.

Sane posterior sententia ita nude & crude admittenda esse non videtur, sed contra statuendum esse existimamus, leges Levitici 18. comprehensas porrigere sese longius, quam ad eas personas, quæ nominatim iis expressæ sunt, & prohiberi per analogiam etiam quasdam alias personas nominatim non expressas,
iis-

iisdem tamen gradibus inter se distantes, matrimonio jungi, idque evincunt exempla ad confirmationem sententiæ prioris adducta, v. g. nuptiæ inter nepotem & aviam, & inter avum & proneptem citra dubium de Jure Naturæ prohibitæ sunt, & in Levitic. cap. 18. vers. 7. & 10. haud dubie implicite prohibentur, dum prohibetur ne patris sui nuditatem filia, aut matris suæ nuditatem filius, vel neptis suæ nuditatem avus retegat. Est enim par prohibitionis ratio. Ut enim filia patris, & filius matris nuditatem retegere prohibetur ob propinquitatem sanguinis & hinc natam reverentiam, quam liberi parentibus debent, ita avus & neptis non tantum sed etiam, proneptis nuditatem retegere prohibetur, cum proneptis nuditas æque sit nuditas proavi, atque neptis nuditas avi nuditas est, & utrobique naturalis verecundia & pudor commixtionem prohibeat. Perinde res habet cum privigno & sua noverca ac pronoverca; quia enim noverca per nuptias cum patre privigni in unam coaluit carnem, naturalis reverentia, quam debet privignus novercæ ob conjunctionem cum patre in unam carnem, commixtionem prohibet, ita prohibet etiam inter privignum & pronovercam, cui parem debet reverentiam ob propinquitatem sanguinis cum noverca proximam. Et quemadmodum versu 14. cap. 18. Levit. prohibentur nuptiæ inter filiam patris

& fratrem ejus, five avunculum illius ob sanguinis propinquitatem, ita implicite & per analogiam simul prohibentur nuptiæ inter filiam sororis & avunculum, five fratrem matris ejus, est enim non tantum æqualis personarum distantia, & par consanguinitatis ratio, sed etiam par ratio prohibitionis. Ut enim frater patris mei sorori meæ æque ac mihi loco parentis est, ita naturalis verecundia & reverentia, quam Soror mea parentis fratri debet, prohibet commixtionem cum illo, & simpliciter sororis filia matris meæ vel patris mei eandem debet reverentiam fratri ejus, & prohibet similiter sanguinis propinquitas, & hinc naturalis reverentia ac verecundia prohibet inter has etiam personas carnalem commixtionem. Nec obstat, quod ratio computandi gradus cum consanguinitatis tum affinitatis, quæ hodie in usu est, Moyſis tempore forſan in usu aut cognita non fuerit, ipsa res tamen, nempe naturalis personarum propinquitas, five in generatione, five in nuptiis fundata, extitit, & lumine naturæ edocti sunt homines omnitempore inter quas personas par vel dispar sit consanguinitatis aut affinitatis ratio, aut habitudo, v. g. in consanguinitate eandem esse rationem consanguinitatis inter filiam meam & fratrem meum, quæ est inter filium meum & sororem meam, & contra eandem esse habitudinem & propinquitatem sanguinis inter filiam sororis meæ
&

& me, aut inter filium sororis meæ & aliam meam, | sororem, unde ibi cognitum fuit, nuptias de Jure divino esse prohibitas, v. g. inter fratrem & fratris filiam, hoc ipso nosse potuit, quod prohibita sint nuptiæ inter sororem & fratris filium, præsertim cum ipsa natura insita verecundia non minus ab una commixtione abhorrere faciat, quam ab altera, unde ratio supputandi gradus consanguinitatis non tantum in naturali generatione fundata est, sed etiam naturæ lumen facem quasi præfert ad eos numerandos & computandos. Hinc videmus quod apud gentiles etiam solo luminis naturæ ductu ejusmodi commixtiones carnales fuerint prohibita, ut patet exemplo Juris Civilis, in quo iidem gradus consanguinitatis, quos lex Mosaica prohibet prohibentur. Alia specialia exempla apud varias gentes apud Gerhardum & alios producta inveniuntur.

Neque secundo obstat, quod cap. 18. Levit. personæ quædam matrimonium inire expresse prohibentur, quarum commixtio, jam ante per analogiam prohibita fuit, hoc enim certis de causis bene potuit fieri, ut tamen aliæ Personæ nominatim non expressæ in aliis legibus per analogiam & implicite prohibeantur. Quod enim quarundam personarum conjunctio carnalis, quæ jam ante per analogiam prohibita fuerat, etiam expresse prohibetur, causa esse potuit (i.) major perspicuitas, ut
 omnis

omnis obscuritas aut ratio dubitandi remove-
retur, potuerunt etiam quædam speciales
subesse causæ, vel (2.) quod talia matrimo-
nia sive apud Israëlitas, sive apud Cananæ-
os fuerint in usu, & ne in consequentiam tra-
herentur, expressa prohibitione indigerent,
v. g. Loti filiæ concubuerunt cum patre, quæ
commixtio ne forte à quopiam in exemplum
traheretur, prohibenda expresse fuit, non
obstante, quod jam implicite etiam, & per
analogiam prohibita sit in nuptiis inter filium
& matrem prohibitis.

Utrum vero omnes plane æqualiter distan-
tes gradus per analogiam prohibiti sint legi-
bus Levit. 18. comprehensis, dubitari à qui-
busdam solet; quamvis enim in vers. 6. citati
capitis 18. Levitic. fundamentum prohibi-
tionis generale constituatur in propinquitate
carnis, videtur tamen esse id intelligendum
de propinquitate, quæ naturalem quandam
verecundiam & pudorem à commixtione
carnali suapte natura abhorrentem inducit,
cujusmodi est in linea recta inter parentes &
liberos illorum, & qui illis in linea ascendente
& descendente conjuncti sunt, & in collatera-
li linea inter fratrem & sororem, & inter
avunculum & sororis filiam, vel inter soro-
rem & fratris filium intercedere concedi so-
let, in affinitate etiam conceditur talem esse
propinquitatem inter novercam & privi-
gnum, pronovercam & privigni filium, item
in

in linea collateralī inter fratrem & fratris uxorem, sive viduam relictam, inter viduam & uxoris demortuæ sororem, quamvis de his ultimis affinitatis gradibus etiam nonnulli disputent, & in contrariam abeant sententiam, utut nuptiæ inter fratrem & fratris uxorem cap. 18. Levit. expresse prohibitæ sint. Sunt tamen qui legem hanc non moralem, sed positivam esse contendunt.

In linea autem collateralī inæquali affinitatem nuptias nec de Jure Divino, nec de Jure Naturæ impedire, nonnulli existimant; utut enim uxoris demortuæ sororem, aut fratris demortui viduam ducere contra naturalem verecundiam sit, ob consanguinitatem proximam, quæ inter uxorem, cum qua in unam coaluisti carnem ejusque sororem, & inter fratrem tuum cum quo uxor ejus una caro facta est, & te intercedit, non tamen par ratio esse putatur sororis filiæ aut neptis uxoris tuæ, aut filiæ uxoris fratris aut neptis ejus, cum hæc affinitas videatur esse remotior, quam quæ suapte natura verecundiam à nuptiis abhorrentem inducere possit, unde existimant de Jure divino & naturæ licere, ut quis filiam aut neptem ex sorore uxoris suæ aut ex fratre ejus ducat, vel ut quæpiam marito sororis maternæ aut fraternæ nubat, cum nec expresse id prohibitum sit in Jure Divino, neque etiam implicite & per analogiam, cum tanta uti dictum, pro-

pin-

pinquitas personarum non sit, ut suapte natura verecundiam à nuptiis abhorrentem inducere possit.

Alii tamen contrarium defendunt, & dicunt esse in his etiam gradibus parem affinitatis & consanguinitatis rationem. Intercedit enim hic etiam parentum & liberorum respectus quidam, qui natura verecundiam à commixtione carnali abhorrentem inducere videtur, quemadmodum enim filia patris tui aut sororis tuæ loco parentis est ob consanguinitatem, cum proxime distes à communi stipite, ex quo & frater tuus, & soror tua orti estis, ita filia uxoris tuæ es loco parentis ob conjunctionem cum uxore tua in carnem unam, quæ ei (nempe filia uxoris) pari ratione matris loco fuit ob consanguinitatem, qua tu filia sororis aut filia fratris tui loco parentis es.

Res sane difficilis est, & utraque sententia suos habet propugnatores, posterior tamen Theologis communiter recepta est, quam etiam praxis communis Ecclesiarum nostrarum, quæ nihil discriminis inter consanguineos & affines hoc quidem in passu vulgo vel communiter admittere solet, unde cum res integra adhuc est, videtur tutius esse, ut personis in prædicto affinitatis gradu sibi conjunctis nuptiæ non permittantur, quod si vero contigerit, ut tales consumantur nuptiæ, existimamus (quauquam & hic alii notæ non
infi-

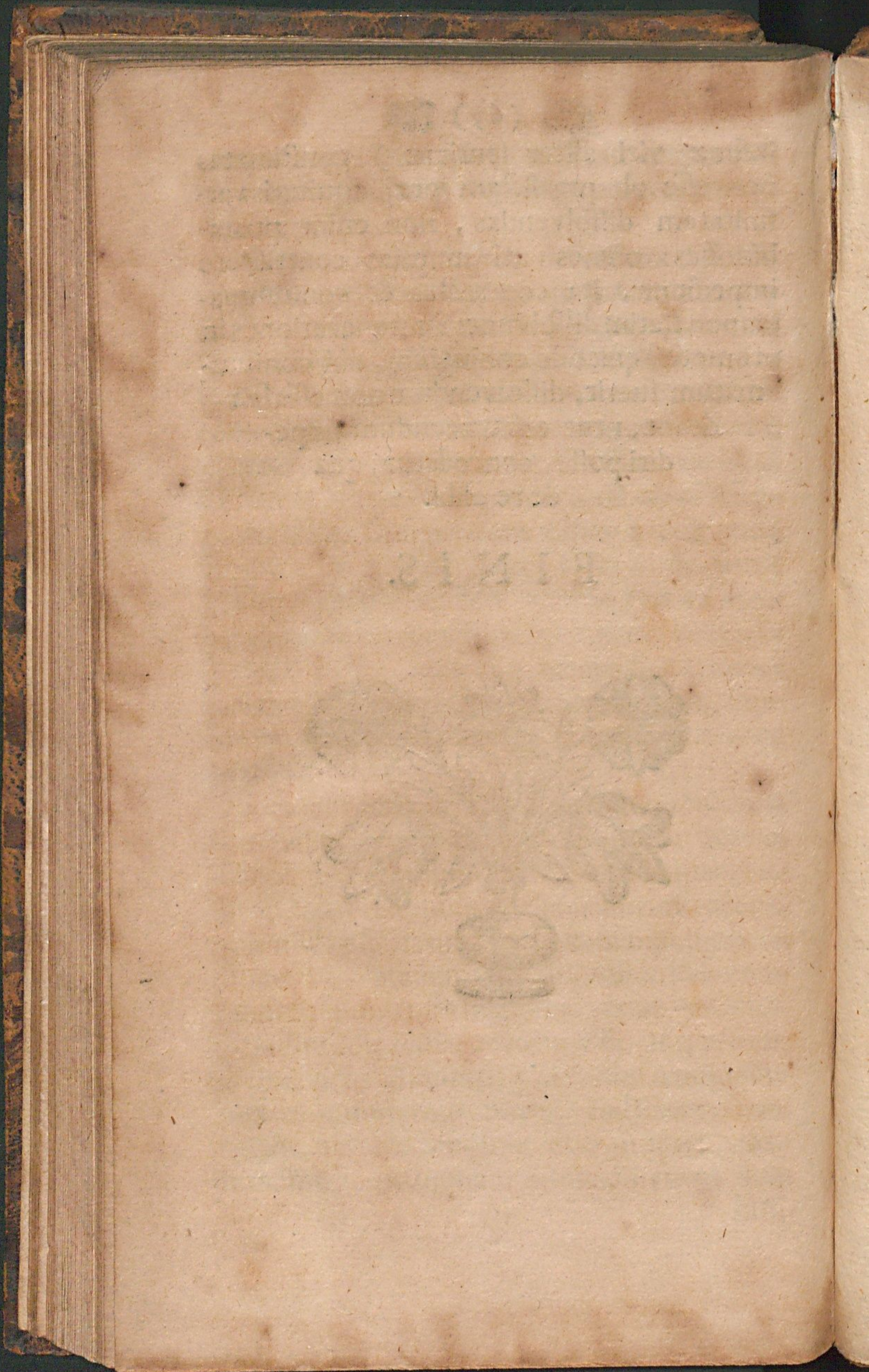

infimæ viri aliter sentiant) consumatas
 non esse ob prædictam propinquitatis af-
 finitatem dissolvendas, non enim prohi-
 bitiones omnes uti nuptias contrahere
 impediunt, ita contractas & consumma-
 tas non statim dissolvunt: Sunt quæ rationes in
 promptu, quæ tale conjugium, ubi consum-
 matum fuerit, dissolvendum non esse sva-
 deant, ut ut contrahendum impe-
 diri posse, concedatur, qua
 de re alibi.

F I N I S.

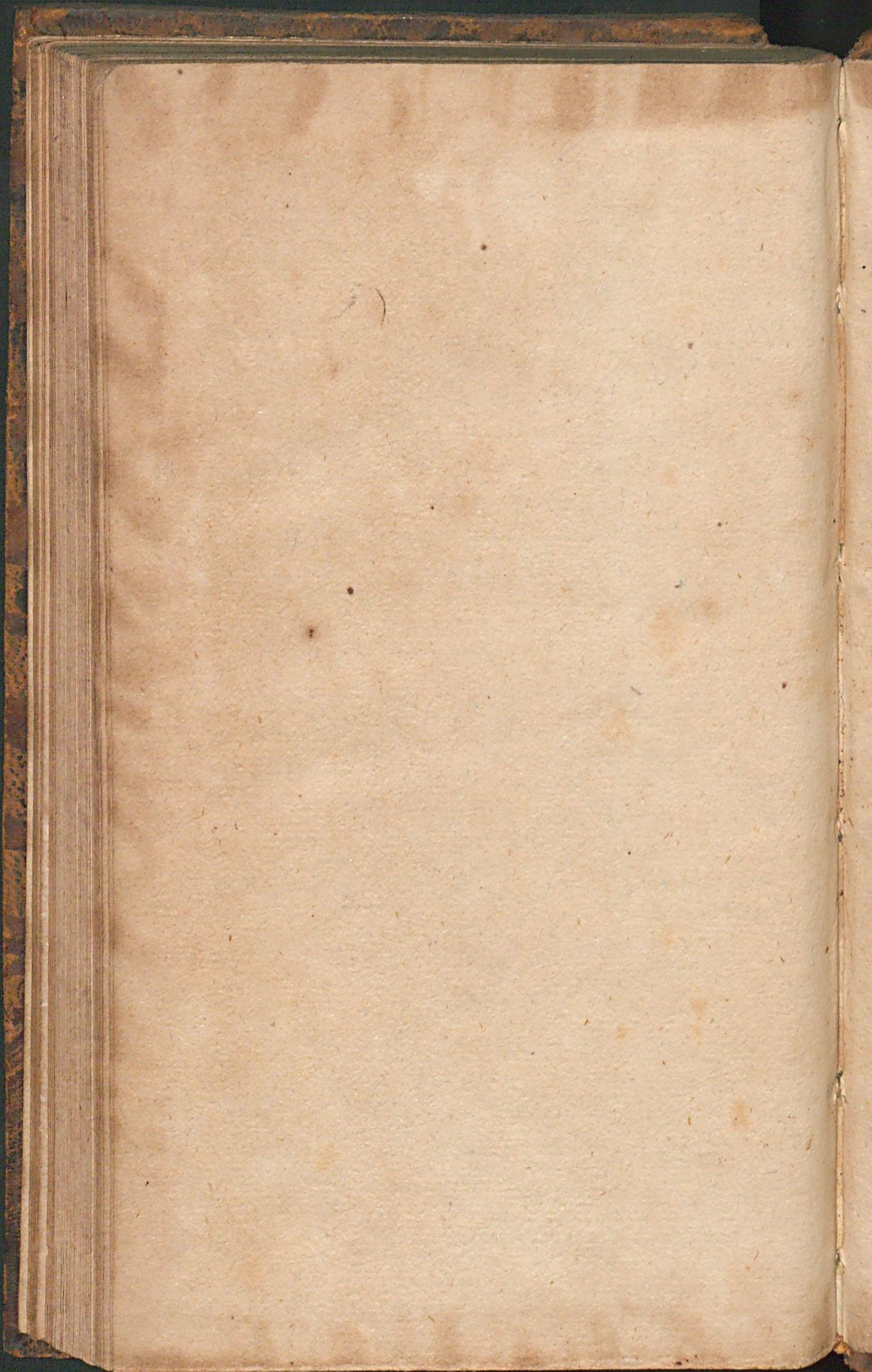

7d 2281

ULB Halle
005 718 449

3

VD 17

M. C.

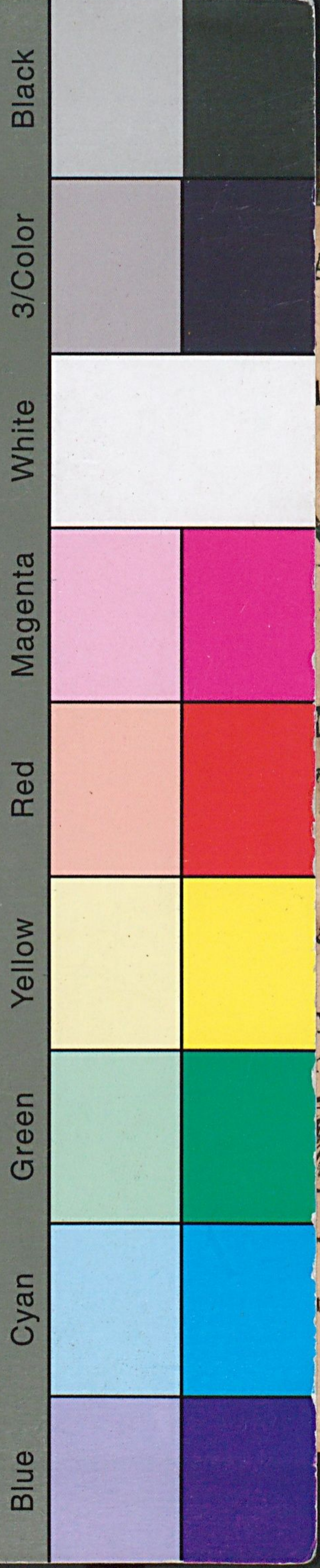

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 8
Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

ANNIS MUSÆI,
Theologi & Professoris
quondam celeberrimi,

De

**SANGVINI-
TE ET AFFI-
NITATE**

MMENTATIO

in Caput XVIII. Levitici.

NUEL PROELEUS

primum edidit
Præfationem adjecit

De

mentis Dispensationum
in causa matrimoniali.

L I P S I Æ ,
Impt. BRANDENBURGERIANIS.
I DCCIV

